

laiškai
lietuviams

1973
balandis
april
4

PRISIKĖLIMAS	Antanas Jasmantas	109
TU, VIEŠPATIE, SAU, O AŠ SAU	Nina Gailiūnienė	111
IŠ AFRIKOS POEZIJOS	Išvertė P. Gaudys	116
SUDIEV, GUVUSIS MISIJONIERIAU!	Pranys Alšėnas	117
SU T. J. BRUŽIKU LIETUVOS PARAPIJOSE	Petras Kleinotas, S.J.	119
ŽVILGSNIS Į MENĄ (XII)	Feliksas Jucevičius	122
JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE (IV)	Br. Krištanavičius. S.J.	126
KELIONĖ PER AUDRINGĄ ŽURNALISTINĮ GYVENIMĄ	V. Kasniūnas	133
TUŠTI PAŽADAI	T. M.	135
NIJOLĖS JANKUTĖS DOVANOS JAUNIMUI	t. alga	137
JAUNIMUI TINKAMI SKAITINIAI		138
BRAZILIJOS VAKARĄ	A. Saulaitis, S.J.	140
TĖVYNĖJE	Danutė Bindokienė	141
KALBA	J. Vaišnys, S.J.	143
“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” METINĖ ŠVENTĖ	Redakcija	144

Viršelis ir vinjetės — Jūratės Eidukaitės

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas
religinės ir tautinės kultūros žurnalas.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redakcijos nariai:
Danutė Bindokienė, Marija Eivaitė, Algirdas Grigaitis, Vytautas
Kasniūnas, Algimantas Kezys, S.J., Nijolė Užubalienė.
Administracija: Petras Kleinotas, S.J., ir Aleksandra Likanderienė.
Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636.
Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam,
Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiuro numerio kaina
50 centų.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published
monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit
Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois
60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50 cents. Second class
postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

laiškai lietuviams

1973
balandis
april
XXIV no4

Religinės ir tautinės kultūros žurnalas

PRISIKĖLIMAS

LAUKŲ BALANDŽIAI ŪBAUJA PUŠYSE.
PAVASARIS, O VIEŠPATIE, PAS MUS!
ATVOŽĘS JUODUS ARIMUS,
ŽALIŲ RAŠTELIŲ PRIRAŠYSI:
IR KILS GIESMĖS, LYG VYTURĖLIAI,
UPELIAI ŪŽAUS IR SKARDENS,
KAD IŠ NUMIRUSIO AKMENS
KALNELIŲ ŠYPSENOJ MUMS PRISIKĖLEI.
NAKTIS NUSILENKĖ. ATEINA RYTAS.
IR TU ATGNIAUŽTĄ DELNĄ PRADARAI:
ALOE VARVA PUMPURAI,
GRUMSTELIAI NUSIGANDĘ RITAS,
IR OBELS DROBULE TAVA VYNIOJAS.
TIK KAS, O VIEŠPATIE, SLIDŽIAIS
TAKELIŲ MŪSŲ PALEDŽIAIS
SKUBĖS TAU APKABINT RASOTAS KOJAS?

Antanas Jasmantas

Goya

Lietisargis

Goya

Pušio gaudymas

TU, VIEŠPATIE, SAU, O AŠ - SAU!

("Laiškų Lietuviams" konkurse I premiją laimėjęs straipsnis)

NINA GAILIŪNIENĖ

"Laiškai Lietuviams" skatina teologus, filosofus ir pedagogus pasisakyti, "kaip tikėjimas prarandamas ir atrandamas". Tačiau reikia manyti, kad žurnalas nelaukia per daug akademiškų straipsnių. Laikantis akademiško griežtumo, duotą tema reiktų suprasti siaurai. Būtent, kodėl žmogus nu-stoja tikėti Dievo egzistencija.

Kadaise Europos akademikai ir inteligentai turėjo nihilisto vardą. Netikėti buvo mada. Šiandien netikinčių žmonių, bent laisvajame pasaulyje, yra tiek maža, kad jie neverti dėmesio. Todėl žurnalas, formuluodamas konkursui temą, matyt, turėjo galvoje klausimą, kodėl žmogus, teoretiškai tikėdamas Dievu, praktiškai gyvena taip, lyg netikėtų. Į šitaip suprastą temą būtų lengviau atsakyti keliais žodžiais, negu ilgu straipsniu.

Žmogus renkasi tai, kas jo prigimčiai lengviausia. Tikėti Dievo buvimu yra lengva, nes žmogus turi protą, O Dievas yra suvokiamas protu. Netikėti prieštarautų pačiai žmogaus prigimčiai. Gyventi pagal tą tikėjimą yra sunku, nes žmogaus laisva valia stoja piestu, kai tik turi būti palenkiama kieno nors tarnybai.

Liucipierius ir jo šalininkai neturėjo tikėjimo problemos. Jie žinojo, kad yra Dievas. O vis tiek neįstengė savo laisvos valios palenkti Jo tarnybai. Sukilę angelai buvo išmesti iš dangaus. Adomo ir Ievos padėtis taip pat buvo panaši. Jie žinojo, kad Dievas yra, ir, piktosios dvasios sugundyti, panorą patys būti lygūs su Juo. Nežinia, kaip ilgai angelai tarnavo Dievui ir kiek laiko pirmieji tėvai gyveno rojuje, tačiau logiška galvoti, kad ir vieni, ir kiti pasijuto esą nepatenkinti todėl, kad esamoje padėtyje jie nieko daugiau negalėjo pasiekti. Tada pasišovė išmėginti savo jėgas,

sukildami prieš Dievą, nes jiems atrodė, kad Dievas savo įsakymais varžė jų laisvą valią.

Jeigu taip atsitiko su nupuolusiais angelais ir pirmaisiais tėvais, kurie Dievą betarpiškai pažinojo, tai ką besakyti apie dabarties žmogų. Žmogus suvokia Dievą savo protu tik per Jo kūrybą ir pažįsta tik per Jo apreiškimą. Betarpiško ryšio tarp Dievo ir žmogaus nėra. Dievas, išikūnijęs Kristaus prigimtyje, atskirtas nuo mūsų dviejų tūkstančių metų tarpu, dabarties žmogui taip pat gana blankus. Atseit, žmogus paliktas gyventi savo galva ir naudotis savo laisva valia.

Tėvas, augindamas vaikus, juos moko, duoda įsakymus, baudžia už jų sulaužymą. Vaikams subrendus, tėvas lyg ir pasitraukia iš jų gyvenimo. Duoda ne įsakymus, o tik patarimus (ir juos tik prašomas), palikdamas vaikams laisvę juos priimti ar atmesti. Atrodo, kad ir Dievas užėmė šią tėvo rolę, kurio vaikai jau subrendę ir pajėgia savarankiškai gyventi.

Modernusis žmogus neabejotinai įrodė, kad jis tikrai yra šio pasaulio valdovas. Jis surado raktą į daugybę gamtos paslaptių. Apvaldęs medžiagą, žmogus net tikisi sukurti gyvybę. Nenuostabu, kad modernus žmogus yra gerokai apsvaigęs savo didybe, kaip kadaise apsvaigo maištaujantys angelai ir pirmieji tėvai. Tik modernus žmogus neskelbia Dievui atviros kovos, kaip anie sukilėliai. Jis pasirinko koegzistencijos politiką. Žinau, Viešpatie, kad Tu esi. Bet Tu man nei matomas, nei pasiekiamas. Tai Tu, Viešpatie, gyvenk danguje, kaip Tau patinka, o aš gyvensiu žemėje taip pat, kaip man patinka. Tai maždaug tokia modernaus žmogaus gyvenimo filosofija, išreikšta ar ne, sąmoninga ar nesąmoninga, bet atsispindi jo kasdienos gyvenime.

O vis dėlto matome, kad vieni ieško Dievo, kiti mano Jį radę, o dar kiti visiškai nuo Jo sąmoningai ar nesąmoningai nusi-gręžia. Kodėl? Čia vėl pravartu prisiminti tėvų ir suaugusių vaikų santykius. Vieni vaikai visados pasilieka šiltuose santykiuose su tėvais, kiti visiškai nutolsta. Taip ir nutolimas ar nusigręžimas nuo Dievo yra individualus. Tačiau, imant plačiu mastu, galima "sūnus palaidūnus" suskirstyti į grupes.

TIE, KURIEMS DIEVO VEIDAS IŠBLUKO, O RELIGIJA IŠBLĖSO

Šitas tautietis savo metais jau artėja prie deimantinio jubiliejaus. Širdis kartais šlubuoja, bet galva dar ne. Protas tebėra aštrus, liežuvis dar aštresnis. Kilęs iš fiziškai stiprios šeimos, tad tikisi gyventi dar bent dešimtį metų. Akys vis tiek nukreiptos ne į ateitį, o į praeitį kaip ir visų jo amžininkų. Mat, praeityje guli garbė, galia ir nuopelnai, užfiksuoti jei ne žmonių atmintyje, tai bent Lietuvių Enciklopedijoje, nes Lietuvoje užėmė aukštas vietas. Bet praeitį nei kursį, nei taisysi. Ją galima tik kritikuoti. Garbaus tautiečio kritika kandi visiems, kurie ne jo sparno.

Apdovanotas gera atmintimi ir iškalba, jis gali kalbėti įvairiais klausimais. Tik jau neliesk vienos temos — religijos. Visa inteligencija, ilgo amžiaus patirtis ir seno žmogaus orumas staiga dingsta. Reakcija kaip mažo vaiko: "Nemėgstu kalbėti apie dvasiškus dalykus!" Jokių būdu neįduosi jam į rankas knygos, žurnalo ar laikraščio, kuris bent iš tolo liečia Dievą, Bažnyčią, religiją ar pasaulėžiūrą iš gerosios pusės. Atsakymas tas pats: "Nemėgstu dvasiškos spaudos!"

Šitas žilagalvis lietuvis kilęs iš labai religingos šeimos. Bet kodėl jis nieko nenori girdėti apie Dievą, o apie Bažnyčią ir dvasiškąją atsiliepia tik su pašaipa? Ar tai tik atsitiktinis išgama? Jokių būdu ne. Jis atstovauja gana gausiai grupei tų lietuvių, kurie sudaro kairįjį sparną. Dar gimnazijoje jų daugumas priklausė pažangiųjų partijoms, kurios rūpinosi tautiniais reikalais, bet ne religiniais. Jie nustojo tikėti Dievu

ir domėtis religija dar jaunuolio metais. Religija liko išaugta ir užmiršta drauge su vaiko rūbais.

Minimas tautietis ir daugumas tos grupės lietuvių ėjo į bažnyčią tik per vasario šešioliktąją. Religiją toleravo, kaip lietuvišką paprotį, kaimiečiams reikalingą būtinybę, o patys sau susirado kitą pakaitalą — tautą. Lietuva, tauta, tėvynė pasidarė išėivijoje brangesnė, negu būtų buvusi Nepriklausomoje Lietuvoje. Sustiprėję tėvynei sentimentai užpildo sieloje tuštumą, kurioje galėtų atsirasti ilgesys Dievui. Bet jie Jo nepasigenda net senatvėje ir nesijaučia esą "sūnūs palaidūnai". Nesiskubina grįžti į Tėvo namus, nes tiek Tėvo veidas, tiek gyvenimas Jo namuose yra labai blankus jų atmintyje...

TIE, KURIEMS BAŽNYČIA ATSISTOJA SKERSAI KELIO

Kristaus misija žemėje buvo įtikinti žmonių, kad Jį Dievas myli. Meilė beribė ir besąlyginė — net iki mirties ant kryžiaus. Tėvas, motina apleis, bet Dievas ne. "Mylėkite vienas kitą, kaip aš jus mylėjau... Kaip jūs vienas kitą mylėsite, žmonės iš to pažins, kad esate mano mokiniai", tai buvo Kristaus testamentiniai žodžiai. Tos Dievo meilės žmogui skleidė ir atstovė žemėje yra Bažnyčia. Bet kartais ji žmogui atrodo tik įstatymo raidės saugotoja, o ne meilės dalintoja. Tokiu būdu užgautas žmogus nusigręžia ne tik nuo Bažnyčios, bet ir nuo Dievo.

Čia galima surasti šimtus pavyzdžių, kai Bažnyčios nuostatai įvairiais klausimais, pvz. aborto, gimimų kontrolės, skyrybų, žmogui yra nesuprantami, atrodo neteisingi, šališki. Čia dažnai būna kalti atskiri dvasiškiečiai, kurie per griežtai ir negyvenimiškai interpretuoja kai kuriuos Bažnyčios nuostatus. Dėl to jau ne vienas išsižeidęs asmuo yra nusikreipęs nuo Bažnyčios ir nuo Dievo.

Dvi geros, religingos šeimos jautėsi laimingos. Jų vaikai susituokė, sukūrė lietuvišką šeimą išėivijoje. Po metų jaunavedys išėjo atlikti karinės tarnybos. Žmona, likusi viena, išimylėjo kitą, metė savo vyrą ir

civiliška ištekejo už antrojo. Po keleto metų pamestasis vyras taip pat susirado mergaitę. "Kodėl aš turiu kentėti visą gyvenimą už nusikaltimą, kurio aš niekad nepadariau", aiškino jis, "aš mylėjau savo pirmąją žmoną, buvau jai ištikimas, o ji mane pametė. Jeigu Bažnyčia lygiai baudžia kaltą ir nekalną (abi pusės neturi teisės bažnyčioje antrą kartą tuoktis), tai čia kažkas netvarkoje. Aš netikiu, kad ir Dievas nedarytų skirtumo tarp kalto ir nekalto (žinoma, Dievas padarys tą skirtumą kitame gyvenime), bet Bažnyčia sakosi vykdanči Dievo valią, tad man nieko daugiau neliko, kaip tuoktis pas teisėją. Dabar mudu su naująja žmona esame laimingi, bet būtume dar laimingesni, jeigu Bažnyčia nestovėtų mums skersai kelio pas Dievą". Tai yra ne vieno panaši filosofija. Jeigu pirmieji pamažu, nejučiomis nutolo nuo Dievo, tai šios grupės atstovai labai gerai žino ir priežastį, ir dieną, kai jie užskleidė savo širdį Bažnyčiai ir religijai.

TIE, KURIE NETURI VILTIES

"Sveikame kūne — sveika siela", sakydavo senovės romėnai. Jie tikrai pažinojo žmogaus prigimtį. Nors krikščionybė įprasmino kančią, bet neįstengė pakeisti žmogaus prigimties. Nuolatinė kančia, fizinė ar moralinė, nepasisekimai ir nelaimės dažnai visai užmuša tikėjimą arba bent labai iškreipia.

Vieno tautiečio gyvenimas nuo pat vaikystės buvo nužymėtas ligomis. Tėvų šeimoje skausmo ir nelaimių buvo apščiai. Kai jis sukūrė savo šeimą, atrodo, kad nelaimės persikėlė į jo namus. Jis sakos sutinkąs naujus metus visuomet su baiminga mintimi, kokia nauja nelaimė šiais metais laukia jo ir jo šeimos. Ir tikrai tų nelaimių jiems niekada netrūksta. Kuo toliau, tuo bėdos didesnės. Duktė buvo sunkiai sužeista automobilio katastrofoje. Pasveiko, bet kūdikis gimė invalidas. Vadinas, nelaimių užteks ir vaikų vaikams.

Šis tylus, užsidaręs tautietis nemėgsta skųstis, bet paklaustas, kokią įtaką nesibaigianti kančia turi jo religijai, atsako ši-

taip: "Einu kas sekmadienį į bažnyčią, kaip kiti eina į karčiamą. Iš papratimo... Bet maldos galia netikiu. Kristus taip pat meldėsi, kad nereikėtų eiti į Golgotą. Jeigu Jo maldos Dievas neišklausė, tad ką bekalbėti apie mūsų! Visi turime iškentėti tai, kas likimo skirta... Nebuvo pamaldesnės moters, kaip mano motina. Rožančius nekrito iš rankų. O ką ji išmeldė sau ir vaikams? Liko jauna našlė. Visą gyvenimą buvo tikras ligų patalas. Senatvę baigė viena. Mirė skausminga vėžio liga be artimųjų priežiūros. Niekas manęs neįtikins, kad Dievas išklausė žmogaus maldas".

Kas pažįsta šio tautiečio gyvenimą, žino, kad sunku būtų su juo ginčytis. Kančios problema daugeliui nesuprantama. Kas to žmogaus gyvenimo nepažįsta, jį laiko geru kataliku, kas sekmadienį matomu bažnyčioje. Tačiau ar jo pažiūra į gyvenimą ir į religiją skiriasi nuo netikinčio fatalisto? Kai žūsta viltis, paprastai žūsta ir tikėjimas.

TIE, KURIE SAKO: "VIEŠPATIE, TIK NE DABAR"

Atskiroje grupėje reikia paminėti jaunimą. Jis niekados per daug nesigrūdo prie altorių. Tą vietą dažniausiai užima senutės ir tie vyrai, kurių viena koja jau grabe. Žinoma, tie, kurie prieš trisdešimt ar daugiau metų buvo gimnazistai ar akademikai Lietuvoje ar Amerikoje, lygindami ano meto jaunimą su dabartiniu, anuos laiko tiesiog šventaisiais. Dabartinis jaunimas jiems atrodo be religijos, be moralės, be jokių idealų — pasileidęs, kaip lapų ryšulys.

Tiesa, anų laikų jaunimas buvo doresnis ir santūresnis. Bet reikia atsiminti, kad jis augo, brendo ir gyveno beveik sterilizuotoje moralinėje aplinkoje. Antropologė Margaret Mead paskelbė, kad žemė bus tinkama gyventi tik du ar tris šimtus metų, jeigu nebus sustabdyta oro ir vandens tarša. Moralinis aplinkos užteršimas, tur būt, aukščiausią laipsnį pasieks per dvejus trejus metus, ne šimtmečius. Turint galvoje tas gyvenimo sąlygas, daugumas dabartinio jaunimo tiek tikėjimu, tiek morale pralenkia anų dorųjų laikų šventuosius...

Iš esmės jaunimas visados buvo, yra ir bus gyvenęs šia diena. Kodėl? Lengva suprasti. Iki II Vatikano susirinkimo į religinę praktiką buvo žiūrima, kaip į savotišką taupomąją sąskaitą. Išklausysi mišias, eisi sakramentų, padarysi gerą darbą — bus užregistruota danguje. Nedarysi, nusidėsi — taip pat bus pažymėta knygoje. Užmokestį (dangų ar pragarą) gausi po mirties pagal tos gyvenimo sąskaitos balansą.

Vaikas stropiai taupo dviračiui, jaunuolis automobiliui. Ar galėtum juos įkalbėti taupyti senatvei? Tas pat su ta "pomirtine sąskaita". Jaunimui mirtis yra labai ne-reali ir tolima. Jis gyvena šia diena, nes gyvenimas yra saldus ir viliojantis. Todėl net ir tikintis jaunimas visais laikais šaukė, šaukia ir šauks su *jaunu* šv. Augustinu: "Viešpatie, aš noriu tikėti (t.y. gyventi kaip tikėjimas reikalauja), bet tik dar ne dabar!" Jie yra "sūnūs palaidūnai", bet ne atskalūnai.

II Vatikano susirinkimas ypatingai parbrėžė pasauliečio vietą ir svarbą Bažnyčioje. Jam suteikė daugiau laisvės, paremtos asmenine sąžine, ir uždėjo daugiau bendruomeninės atsakomybės. Įspėjimą "kraukite turtus, kurių vagys neišvagia", užėmė raginimas "būkite tobuli, kaip jūsų dangiškasis Tėvas". Vadinas, būti geru kataliku nereikia atidėti tai "taupomajai sąskaitai" danguje, bet kasdien tobulėti savo asmenybe, kad savo gyvenimu liudytum Kristų gyvenamojoje aplinkoje.

Jaunimas šitokią krikščionio apaštalavimo sampratą sutiko entuziastiškai. Idėja patraukli ir gaivališka, kad atrodė, jog padarys dvasinę revoliuciją pasaulyje. Žmogus apkabins žmogų kaip brolių. Žemėje išviešpataus meilė ir taika. Nelaimei, gražiausios idėjos yra sunkiausiai įgyvendinamos. Ypač tos, kurios reikalauja drastiško pakeitimo žmogaus egoistiškoje prigimtyje. Keisti lengva tik išorę. Todėl nepaprastai greitai puošnūs liturginiai drabužiai ir brangūs indai buvo pakeisti paprastais ir pigiais. Senosios bažnyčios buvo "apvalytos" nuo auksu žerintųjų altorių ir brangių statulų. Naujai pastatytos bažnyčios nedaug

tesiskiria nuo salių ir angarų. Atrodė, kad Katalikų Bažnyčia, nuolatos smerkiama kaip turtingiausia pasauly organizacija, pasirinko neturto kelią. Katalikai pasauliečiai, ypač jaunimas, tą gestą sutiko palankiai.

Deja, pasirodė, kad iš esmės nedaug kas pasikeitė. Išorę keisti yra lengva, bet vidų — daug sunkiau. Dalis žmonių, ypač jaunimo, nusigrėžė nuo Bažnyčios ir pasidarė tiesioginiais Kristaus sekėjais, pasivadinę įvairiais vardais. Kita dalis pasiliko Bažnyčioje, bet organizuojasi į Sekminių būrius (Pentecostal Movement) atskirai arba drauge su kitais krikščionimis. Senų pažįturų dvasiškai ir pasauliečiai į vienus ir kitus žiūri su nepasitikėjimu. Žinoma, jų negalima laikyti sūnumis palaidūnais, bet reikia budėti, kad neapverstų Tėvo namų aukštyn kojomis. Nedaug, bet yra ir tokių užsidegėlių, kurie, palikę katalikybę ar krikščionybę, tikisi galėsią greičiau dvasinį tobulumą pasiekti mistinėse Rytų religijose.

TIE, KURIE TIKI DIEVĄ, BET JUO NEPASITIKI

Amerikietiška spauda, kunigai, ministeriai ir evangelistai, net tokio masto kaip Billy Graham, sako, kad dabar yra didelis susidomėjimas Kristumi, religija, malda. Ypač tuo domisi jaunimas. Įdomu, kodėl lietuviai įžiūri bedievybės sklidimą. Jeigu taip nemanytų, tai ir tokios temos konkursui gal nebūtų parinkę. Man atrodo, kad lietuviai dar vis tebesilaiko senojo kurpilio, ant kurio tempia kiekvieną patikrinti, ar jis tikintis, ar ne. Ne tik tikinčio, bet dar ir gero kataliko vardui įgyti reikalavimai labai maži. Tik lankyk bažnyčią ir bent retkarčiais eik išpažinties ir komunijos. Kas to nedaro, yra laikomas bedieviu ir netikinčiu.

Bet argi tai teisinga? Gali žmogus nepriklausyti jokiai religijai, neiti į bažnyčią ir būti tikintis. Geriausias pavyzdys — prezidentas Lincoln. Jis buvo nuoširdžiai tikintis žmogus. Visi jį klausdavo, kodėl jis nepriklausęs jokiai bažnyčiai. Lincoln į tai atsakydavo, kad jis prisirašysias prie tos bažnyčios su visa savo širdimi ir visa siela,

kuri virš savo altoriaus uždės įrašą, kad vienintelė kvalifikacija būti jos nariu yra: "Mylėsi Viešpatį Dievą visa savo širdimi ir visa savo siela, o savo artimą, kaip pats save". Deja, tokios bažnyčios prezidentas Lincoln nerado. Jis pasitenkino Biblija ir dažna malda. Jis nedarė jokio didesnio sprendimo nepasimeldęs. "Žmogus yra aukščiausias, kai jis klūpo", sakydavo prezidentas.

"Aš niekados nepažvelgiu į dangų, nusėtą žvaigždėmis, be jausmo, kad žiūriu į Dievo veidą. Aš galiu įsivaizduoti, kad yra galima žmogui žiūrėti į žemę ir būti ateistu, bet aš negaliu suprasti, kaip jis, žiūrėdamas į dangaus erdves, gali sakyti, kad nėra Dievo", stebėjosi prezidentas Lincoln. Ir jis buvo teisingas. Ne tik "sūnų palaidūnų, atskalūnų, atšalėlių, keistuolių ar karštuolių", aprašytų šiame straipsnyje, bet jokio žmogaus negalima vadinti bedieviu ar netikintčiu, nebent jis pats tokiu pasiskelbia. Bedievi tikra to žodžio prasme, kuris netikėtų Dievo egzistencija, beveik neįmanoma rasti šių dienų pasaulyje. Nebūtų didelės klaidos tvirtinti, kad visi tiki Dievą, bet nedaug yra tokių, kurie Juo tikrai *pasitiki*.

Prie šių pastarųjų priklauso ne tik pamaldūs, religingi pasauliečiai katalikai, bet net ir kunigai, vienuoliai ir vienuolės. Kad tai yra ne išsigalvojimas, o tiesa, tai nesunku įrodyti. Pakalbėk su kuo tik nori apie ligonį, sergantį vežiu ar kita nepagydoma liga, ir gausi tokį atsakymą: "Vilties jau nėra. Operuoti per vėlu. Tik stebuklas galėtų jį išgelbėti, bet stebuklą šiais laikais nėra". Ar tai nėra tas pat, ką pasakyti: "Dievas galėtų pagydyti, be Juo nėra ko pasitikėti... neapsimoka Jo ir šauktis".

Kristus pagydė aklius, kurčius, nebylius, luošus, raupsuotus. Prikėlė kelis iš numirusių ir pats prisikėlė. Kodėl Jis toks "bejėgis" šiandien prieš vėžį ar užsikimšusias širdies arterijas, kad net religingiausi pasauliečiai ir dvasiškai nedrįsta prašyti stebuklo?

Ligoninės laukiamajame sėdėjo keli ligoniai. Iš karto tylūs, paskui pradėjo vienas su kitu kalbėti. "Kas Jums? Jūs dar jauna ir atrodote sveika", kreipėsi sena neg-

rė į savo kaimynę, kai ta nustojo varčiusi žurnala. "Aš esu sveika, tik negaliu sulenkti kojos. Smarkiai susižeidžiau kelį. Po operacijos koja nė trupučiuko nelinksta. Kaip lazda", parodė moteris į ištįstą koja. "Jūs negalite sulenkti kojos, bet Dievas gali, brangioji. Aš už Jus pasimelsiu. Dievui nieko nėra negalima. Nesirūpinkite. Jūs vaikščiosite taip, kaip su nauja koja", senutė kalbėjo su tokiu įsitikinimu, kad visi laukiantieji sužiuro. Vienas ligonis paprašė ir už jį pasimelsti. Moteris pažadėjo. Ji buvo bap-tiste.

Yra įtikinančių faktų, kad Kristus ir šiandien toks galingas, kaip prieš 2000 metų. Yra daug knygų, kurios tai aprašo, bet jos daugiausia parašytos protestantų. Ar jie labiau pasitiki Dievu? Kas jiems tai padeda? Atsakymas — Biblija. Ypač Naujasis Testamentas. Mes, katalikai, gal jį per daug pamiršome, o daugumas protestantų jį moka beveik atmintinai. II Vatikano susirinkimas liepia ir mums daugiau Šventu Raštu susidomėti ir stengtis labiau jį pažinti.

Niekur Šv. Rašte nėra parašyta, kad reikia prašyti tik dvasinių malonių ir dangaus. Kristus liepia prašyti "kasdieninės duonos" ir užtikrina, kad "ko tik prašysite Tėvą mano vardu, gausite".

Kas neskaitęs Šv. Rašto, teatreikia dėmesį bent į "Viešpaties maldą", kurią apaštalus išmokė pats Kristus. Pagarbinę Viešpaties vardą, prašome, kad įsiviešpatautų Jo karalystė *žemėje*, kad Jo valia būtų įvykdyta *žemėje*, kad duotų mums kasdieninės duonos *šiandien*, kad nuodėmės būtų atleistos, kaip ir mes atleidžiam savo kaltininkams (be abejo, dabar, šioje *žemėje*), kad Jis neleistų mūsų gundyti (žinoma, pagundos gali būti tik šioje *žemėje*). Todėl nežinia, kuo remdamiesi mes jau nuo seno esame įsitikinę ar įtikinami, kad Dievas išklauso tik tada, kai žmogus prašo dvasinių malonių ir sielos išganymo.

Prieš porą mėnesių, kai amerikiečiai suintensyvino puolimą Šiaurės Vietname, vienas katalikų kunigas spaudoje ragino tikinčiuosius išeiti į visuotinį streiką prieš vyriausybę. Paskelbus taiką, tas pats kuni-

IŠ AFRIKOS POEZIJOS

DAVID DIOP

AFRIKA

Afrika, manoji Afrika,
Afrika išdidžiu kovotoju
prabočių savanose,
Afrika, apie kurią mano senelė dainuoja;
tolimųjų upių pakrantėse
aš niekad tavęs nepažinau.
Bet mano gyslose teka tavo kraujas,
tavo puikus juodas kraujas,
drėkinąs laukus,
tavo prakaito kraujas,
tavo vergovės darbas,
tavo vaikų vergija.
Afrika, pasakyk man, Afrika,
ar tai esi tu, ar tai tavo sulenkta nugara,
toji nugara, kuri lūžta
nuo pažeminimo naštos,
toji nugara, virpanti su raudonais randais,
sakanti "taip" botagai vidudienio saulėje?
Rimtas balsas man atsako:
Audringasis sūnau, tas medis, jaunas ir stiprus,
tas medis puikiam vienišume,
tarp baltų ir nuvytusių gėlių,
yra Afrika, tavo Afrika,
kuri kantriai ir užsispyrusiai vėl auga,
o jos vaikai palaipsniui įgauna
kartu laisvės skonį.

(David Diop, senegalietis, 1927 m. gimė Bordeaux mieste ir, būdamas pusiau invalidas, didesnę gyvenimo dalį išgyveno Prancūzijoje. Jo

gas išreiškė spaudoje nusistebėjimą, kad bažnyčios tuščios, kad žmonės neina Dievui dėkoti už taiką. Kur to kunigo logika? Jis ragino žmones streikuoti, o ne melstis, kad karas greičiau baigtųsi. Vadinas, ir jis pats netikėjo, kad Dievas gali padėti. Tad ko dabar stebėtis, kad žmonės neina į bažnyčias Dievui dėkoti?

Susidaręs nuomonę, kad žemiškuose reikaluose negali Dievo pagalbos prisišaukti, žmogus kasdieniniame gyvenime ir elgiasi taip, lyg to Dievo visai nebūtų. Tu, Viešpatie, gyvenk sau danguje, o aš gyvensiu žemėje, kaip man patinka. Padėtis klaidinga ir nekreipiamoji. Yra ženklų, kad ši padėtis pasikeis. Viltis yra šių dienų jaunimui.

pirmasis poezijos rinkinys "Coups de Pilon" buvo išleistas Paryžiuje, o antrasis dingo Atlante, lėktuvui nukritus į vandenį, kuriame paskendo ir poetas su savo žmona).

VALENTE MALANGATANA

MOTERIS

Šaltuose upės vandenyse
mes sugausime milžinišką žuvį,
kuri gal duos ženklą
pasaulio pabaigai,
nes jie daro pabaigą iš moters,
moters, kuri puošia laukus,
moters, kuri yra vyro vaisius.

Skraidanti žuvis užbaigia ieškojimus,
nes moteris yra vyro auksas,
kai ji mojuoja, ji netgi atrodo,
kaip dainininko gerai suderinta gitara;
kai ji numirs, aš nukirpsiu jos plaukus,
kad išsivadučiau iš savo nuodėmių.

Moters plaukai bus marška
ant mano karsto, kai mane pašauks
kitas Artistas į dangų manęs nutapyti.
Moters krūtys bus mano pagalvė,
moters akys atidarys man kelią į dangų,
moters iščios ten mane pagimdys
ir moters žvilgsnis seks mane,
bekylantį į dangų.

(V. Malangatana — portugalų Afrikos — Mozambiko poetas. Jis pasižymėjo ir kaip puikus dailininkas). Išvertė Povilas Gaučys

me. Jis uoliai ieško Kristaus. Ne gyvenančio tik danguje, bet čia, tarp mūsų. Gal būt, jaunimas dar klystkeliuose, bet atrodo, kad jis suka teisingą kryptį.

Redakcijos prierašas. Nina Gailiūnienė jau ne pirmą kartą laimi konkursus. Savo mintimis ji jau ne kartą yra sukėlus ir audrą. Bet sukelti audras kartais gali būti labai naudinga. Tai padeda žmogui susimąstyti, pagalvoti, labiau įsigilinti į aktualius klausimus. Kai kurios ir šio straipsnio mintys yra tokios, kad gali būti kai kurių klaidingai suprantos. Čia nepridedame jokių komentarų, laukiame, kad pasisakytų ir šias mintis panagrinėtų bei pakritikuotų skaitytojai.

SUDIEV, GUVUSIS MISIJONIERIAU!

PRANYS ALŠĖNAS

Kaip žaibas dangų perskrodė žinia, kad 1973 m. kovo 13 d. traukinio nelaimėje Sao Paulo mieste, Brazilijoje, buvo sunkiai sužeistas ir nuvežtas į ligoninę mirė vienas iš darbščiausių ir energingiausių mūsų misijonierių jėzuitas kun. Jonas Bružikas. Palaidotas kovo 14 d. Sao Pauly.

O dar taip neseniai, tik pernai, T. J. Bružikas lankėsi JAV-bėse, kur Jaunimo ir Jėzuitų Centre, Čikagoje, iškilmingai buvo atšvęsta jo 75 m. amžiaus ir 50 metų kunigavimo sukaktis.

Kiek atsikvėpęs, pailsėjęs, pernai rudėnį jis vėl grįžo Brazilijon, iš kur ir pašaukė Aukščiausiasis jį į savo karaliją.

Tėvas J. Bružikas, SJ, gimė 1897 m. gegužės 20 d. Tvarkiškių km., Garliavos parapijoje. Motinos neteko, būdamas vos pusės metų. Paaugęs labai troško mokytis, tačiau arti nebuvo mokyklos, tad iš vieno ūkininko pas kitą teko sekioti paskui kaimo "daraktorius".

Jau kiek "prasilaužęs", jis pateko į Garliavos, o paskui į artimesnę Pažerų mokyklą. Ją baigęs, mokytojo Jeronimo Jonkaičio vienerius metus paruoštas, 1913 m. įstojo į Veiverių mokytojų seminariją. Ją baigė 1917 m. jau tremtyje, Rusijoje — Sorošinuose, Poltavos gubernijoje. Tais pačiais metais Bružikas įstojo į Kunigų seminariją Žitomiruje, Ukrainoje; 1918 m. grįžo į Lietuvą ir 1922 m. buvo išventintas kunigu.

Vėliau J. Bružikas studijavo Kauno universitete, bet po 3 semestrų išvyko į Olandiją ir tenai įstojo į jėzuitų naujokyną. Po naujokyno ir filosofinių mokslų studijų, buvo pašauktas atgal į Kauną ir paskirtas Jėzuitų gimnazijos direktorium. Direktoriavo nuo 1926 iki 1931 metų.

Nuo pedagoginio darbo atitrauktas, T. Bružikas buvo išsiųstas į Š. Ameriką, kur tenykščių kunigų pakviestas vedė misijas ir išdirbo šešerius metus. Pirmosios jo gyve-

nime misijos įvyko Miroslave, ties Alytum, klebonaujant toje parapijoje kun. Lelešiui, antros — Šakiuose. Iki netikėtos mirties misijonierius T. Bružikas jau buvo vedęs netoli 1000 didesnių ir mažesnių misijų net 14-koje valstybių. Daugiausia Vokietijoje — tremtiniams, po to — Anglijoje ir kituose kraštuose.

Pirmą kartą okupavus Lietuvą bolševikams, J. Bružikui dar pasisekė vesti misijas keturiolikoje parapijose. Deja, bolševikams tai jau buvo "perpildyta taurė". Bevedant misijas Sasnavoj, enkavedistai misijonierių suėmė ir pasodino į Marijampolės kalėjimą. Nuolat tardydami ir kankindami, išlaidė kalėjime devynis mėnesius ir tris dienas, iki karo pradžios su vokiečiais. Marijampolės kalėjime laikytus kalinius bolševikai rengėsi išžudyti, tačiau išmestos apie kalėjimą vokiečių bombos juos išvaikė, o kaliniai, išlaužę duris, išėjo į laisvę. Tik penki per neatsargumą žuvo. Išėjus T. Bružikui iš kalėjimo, vienuolyno vyresnybė jam neleido dirbti, liepdama ilsėtis, nes buvo ištinusios kojos. Bet, neilgai laukęs, misijonierius vėl pradėjo darbą. Vokiečių okupacijos metais, ligi pasitraukimo į Vokietiją, jis Lietuvoje vedė per 100 misijų.

Universitetines studijas J. Bružikui teko baigti su pertraukomis. Po Seminarijos ir Kauno universiteto 3 semestrų pas jėzuitus mokėsi 5 metus Olandijos ir Austrijos (Innsbruck) universitetuose. Tik grįžęs iš Š. Amerikos, 1939 m. galutinai užbaigė aukštųjų teologijos mokslus, jau turėdamas 42 m. amžiaus.

Misijonierius T. Bružikas iš pat jaunystės dienų buvo vienas iš mano labiausiai gerbiamų kunigų. Mano akyse jis buvo ir tebėra tarytum tas senosios Romos liaudies vadas-tribūnas, kuris savo ugingais pamokslais "virina" klausytojams kraują. Tokį aš jį prisimenu ir iš savo gimtosios vie-

to vės — Vidiškių bažnyčios šventoriaus, pamokslaujanti mūsų parapijos žmonėms misijų metu...

Dėl tos priežasties su juo man ir teko nemaža susirašinėti. Prieš keliolika metų iš Urugvajaus apie savo darbus ir rūpesčius jis šitaip man rašė:

"Tremtiniais išsiskirsčius iš Vokietijos į visą pasaulį, ir man teko naujas paskyrimas. Turėjau išvykti ir apsigyventi Pietų Amerikoje, su pastovia gyvenamąja vieta Urugvajuje, Montevideo mieste. Mano darbas — aprūpinti vietinius lietuvius dvasiniu maistu ir teikti jiems religinius patarnavimus. Tenai, kur tenka man dabar gyventi, yra apie 5000 lietuvių. Deja, per 25 metus neturėdami pastovaus lietuvių kunigo ir bažnyčios, daugelis labai atšalo nuo tikėjimo, o kiti — net pradėjo garbinti ir ilgėtis bolševikinio "rojaus". Dėl tos priežasties darbo pradžia čia labai sunki. Betgi, ačiū Dievui, einame pirmyn. Tau netoli tas laikas, kada Montevideo mieste pakils į viršų tik lietuviams skiriamos bažnyčios bokštai. Dabar renkamos aukos bažnyčios statymui. Žemės sklypas iš 2750 kv. metrų jau užpirktas. Iš vietinio vyskupo leidimai gauti. Tame apaštalinio darbe daug padeda ir organizaciniame veikime vadovauja jaunas ir labai energingas jėzuitas Vladas Mikalauskas, kuris kartu atvyko į Pietų Ameriką. Dabar jau turime radijo pusvalandį, kuris esti kiekvieną sekmadienį. Turime katalikiško jaunimo organizaciją, ruošiami parengimai, vaidinimai, loterijos, platinami katalikiški laikraščiai, vaikai gauna lietuviškas pamokas, pajvairintas vaikams filmukais.

Tai daugiausia Tėvo Mikalausko nuopelnai. Jis nuolat pasilieka Montevideo, o aš, kiek pabuvęs, vėl išvažiuoju į kaimynines valstybes vesti misijų. Brazilijoje per tuos Pietų Amerikoje buvimo dvejus metus, turėjau 11 misijų, Argentinoje — irgi 11, o Urugvajuje — vienos rekolekcijos ir dviejų savaitinių misijų.

Kai turėsime bažnytelę, geriau galėsime sušaukti žmones ir patraukti prie Dievo. Dėl to ir mudu su Tėvu Mikalausku viską

dedame į vieną vietą, kad tik daugiau būtų lėšų statybos darbą varyti pirmyn. Kas užprašo Šv. Mišias — ir tas aukas dedame tik bažnyčios statybai. Jokių kitų tikslų šiuo metu neturime".

Mūsiškis išmintingas nurodymas teigia, kad "ką Dievas myli, tam ir kryželius siunčia". Tėvas Bružikas taip pat nemaža tų kryželių yra gavęs. 1960 m. rugpiūčio 26 d. savo laiške šitaip rašė:

"Mano sveikatos būklė dar neaiški. Po

10 savaitinių ligoninės skausmų ir tokios padėties, kad negalėjau nė galvos pakelti, dabar esu įgipsuotas nuo pažastų iki klubų, kad du kartus operuotas nugarkaulis nesilankstytų ir greičiau sugytų. Gipsą žada nuimti tik lapkričio 8 d. Ar tada nebeskaudės, dar sunku pasakyti. Jei skaudės — paliks gipsą ilgiau arba darys trečią operaciją. Dėl visa to prašyčiau pasimelsti, nes dar norėtusi gyventi ir dirbuotis Dievo garbei ir sielų išganymui. Nors, tiesą pasakant, ir ligą bei skausmus galima aukoti apaštališkomis intencijomis, ką nuolat ir darau, jeigu tik Dievulis priims. Būdamas gipse, jau galiu pamažu vaikščioti ir, kas maloniausia, galiu (nors be priklaupimų) atlaikyti Šv. Mišias, ko pirmiau per visą laiką negalėjau daryti. Todėl dabar turiu daugiau ir laiko geroms knygoms pasiskaityti. Anksčiau vis būdavau užimtas misijomis. Kai susirgau ir sugriuvau gegužės mėnesį prie altoriaus, buvau priverstas atsakyti vienas užsakytas misijas Brazilijoje, vienoj lietuviškoj kolonijoj Ereshim miestelyje".

Ir štai visiškai neseniai 1972 m. birželio 14 d. gautam iš Tėvo Bružiko laiške (iš JAV) tarp kita ko šitaip rašoma:

"Mielas Praneli,

Matote, kaip greitai laikas bėga. Jau laikas ir žemišką kelionę baigti, nes iki 80 metų retai kas išsilaiko, o mano gyvenimas buvo ir yra pilnas ligų, kryžių, vargų ir vargelių. Pernai išgulėjau 5 mėnesius dėl širdies. Nebepasieksiu misijų tūkstantinės, nes dar trūksta 16 misijų. O misijos išsemia daug energijos, prakaito ir jėgų. Lietuvoj 3 metams buvo užsakytos misijos, bet vos 14 suspėjau dar duoti ir bolševikai nu-

SU T. JONU BRUŽIKU LIETUVOS PARAPIJOSE

PETRAS KLEINOTAS, S.J.

Lietuvos ūkininkų sūneliai pirmiausia norėdavo būti cukrainėse pardavėjais arba kunigais. Žinoma, abudu šie "pašaukimai" dideliai berniukų daugybei atkrisdavo su krintančiais pieniniais dantukais. Kitiems kunigystės pašaukimo svajonės dar užsilikdavo iki pirmųjų plaukelių prasikalimo ant viršutinės lūpos. Nenutiko taip Bružikų Joneliui — jis nuo mažumėlės labai norėjo būti kunigu ir į tolimą mokyklą mokytis su ašaromis veržėsi.

T. J. Bružikas nuo mažumėlės, atrodo, buvo linkęs būti kunigu — uoliu apaštalu. Vos baigęs kunigų seminariją ir pašvėstas kunigu, stojo kun. M. Krupavičiui talkon agituoti už krikščionių demokratų partijos išrinkimą Lietuvos valdžion. Bet politika jo neįtraukė savan sūkurin. Šv. Pranciškaus sūnūs — kapuciniai jam patiko, tad norėjo apsivilkti jų rūbu. Tačiau jėzuitai, šio ordino istoriniai žygiai visai Bažnyčiai ir Lietuvai jauną kunigą Bružiką žavėjo. O kai gavo pakvietimą, tuoj išskubėjo jėzuitų naujokynan. Po naujokyno ir jėzuitiškų studijų pagilino, grįžo į Kauną ir, neilgai trukus, pradėjo vesti misijas. Misijos — žmonių vedimas Dievop, jų tikėjimo švitinimas, moralės skaidrinimas greitai tapo T. Bružiko mėgstamiausiu užsiėmimu, jis tam pašventė visas dvasios ir kūno jėgas, galima sakyti, visą gyvenimą. Į parapijų misijas T. Bružikas nevažiavo tik pasakyti gerai paruoštų, išmuktų pamokslų, bet atversti nuo Dievo nutolusių, uždegti uolumu religiniame gyvenime apsileidusių, pamokyti siekti

traukė, įmesdami į Marijampolės kalėjimą, o dabar jau jėgos nebeleidžia. Atvykau Čikagon 4 mėn. poilsui ir rugsėjo 27 d. turiu išvykti atgal į Braziliją, kur turime lietuvišką misiją".

Tavo žemiškieji palaikai, Garbingasis Tėve, teilsisi svetimoj žemėj, o Tavoji siela — nuėjo pas Dievulį su dideliu ir gražiu kraičiu!

didesnės Dievo ir artimo meilės visus geros valios tikinčiuosius. Pirmosios jo misijos nedaug, tur būt, skyrėsi nuo paskutiniųjų: tas pats misijų planas, tos pačios pamokslų temos, tie patys pavyzdžiai.

Pamokslus T. Bružikas sakydavo visa širdimi, visu protu, visomis jėgomis. Jis skelbė misijų klausytojams iki savo kaulų smegenų persisunkusias tikėjimo tiesas: Dievo ir amžino gyvenimo buvimą, sielos nemirtingumą, nuodėmės baisumą, pragarą — pražūtį, dangų — amžiną laimę, išganyką, Kristaus kančią ir mirtį ant kryžiaus, nuodėmių atleidimą išpažintyje, Šv. Komuniją — dieviškąją puotą. Šias mūsų tikėjimo tiesas T. Bružikas skelbė žmonėms nepaprastu nuoširdumu, kviesdamas, maldaudamas, netgi sakykloje atsiklaupdamas. Pas neinančius į misijas, pats ejo jų kviesiti, prašyti, raginti, net prieš juos klaupdamas. .. Jei misijos būdavo septynių dienų miestuose ir didesnėse parapijose, prasidėdavo pirmadienį klebono misijonieriui iškilmingu bažnyčios raktų ir stulos pardavimu. Pirmoji misijų diena — moterims. Moteris misijonierius stengdavosi uždegti apaštališku uolumu, įprašyti atsiųsti ryt dienai visus vyrus. "Atsiųskite man ryt vyrus. Jūs prižadėkite dirbti jų darbus... Aš turiu paruošęs jiems gerą porciją"... Ir vyrai savo "porcijos" atsiimti visad susirinkdavo net gausiau negu moterys. Jaunimas turėjo taip pat savo dieną. Vaikams pakakdavo popietėje pamokslo, po kurio jie atlikdavo išpažintį. T. Bružiko misijose dalyvaudavo ne vien tik tos parapijos žmonės, bet ir kaimyninių parapijų būriai keliaudavo pasinaudoti misijų malonėmis. Paskutinę misijų dieną — sekmadienį suplaukdavo minių minios. Šią dieną bus šeimų komunija, moterystės ir krikšto sakramentų atnaujinimai, kryžiaus — misijų simbolio pastatymas ir pašventinimas. Visi turėjo atvykti, pasipuošę gėlėmis: moterys su gėlių puokštėmis rankose, mergaitės su vainikėliais ant gal-

vų, vyrai ir berniukai — po gėlę prisigė prie krūtinų. Tos gėlės, misijonieriaus pašventintos, namuose būdavo palaikomos brangiam misijų atminimui. Šv. Komunijai visi turėjo sustoti į eilę šeimomis: tėvas iš vienos pusės, motina iš kitos, vaikai viduryje. Misijonierius pamoksle pareikalavo atsiprašyti už nuoskaudas: vyras žmoną, žmona vyrą, vaikai tėvus. Vaikai turėjo bučiuoti tėvams rankas, o tėvai bučiuoti vaikų kaktas arba galvas. Ši ceremonija visada būdavo laistoma ašaromis, net su aimanomis. Moterystės sakramento atnaujinimui tėvai turėjo paduoti rankas ir pasibučiuoti. Po Mišių — paskutinis pamokslas: pasiryžimai daugiau negerti, neapleisti šventėse Mišių ir t.t. Prieš visuotinių misijų atleidų suteikimą, visiems, suklupus su ašaromis gailėtis už praeities nuodėmes, ir po peržegnojimo kryžiumi misijonierius sušukdavo: "Kelkitės, kelkitės naujam gyvenimui, Dievo vaikeliai, nuplauti, grynai kaip po krikšto". Ir šis kėlimasis dar būdavo lydimas gausiu ašarojimu. Atsisveikindamas T. Bružikas dar pateikdavo savo širdies prašymą: "Kai išgirsite mane mirus, paaukokite už mane šv. Mišioms"... (Ar daug kas dabar šį jo prašymą atsimins?) Po to į sakyklą ateidavo klebonas atsiimti bažnyčios raktų ir stulos, atnaujintos parapijos simbolių.

Aišku, tik Dievas žino, kokie buvo čia aprašytų beveik 1000 T. Bružiko vestų misijų vaisiai. Kurių parapijų klebonai stengėsi palaikyti žmonėse misijų sužadintą uolumą, ten ir žmonės ilgiau tvėrė religinio gyvenimo uolumą. Pvz. Vilkaviškio parapijos klebonas, dabar T. Jonas Kardauskas, M.I.C., man pasakojo apie nepaprastai sėkmingai vestas T. Bružiko misijas. Po tų misijų dar per metus būdavo pilna bažnyčia pirmaisiais penktadieniais einančių prie šv. Komunijos žmonių.

Kai dabar tenka girdėti ar skaityti apie Lietuvoje arba Sibiro plotuose už religiją besiaukojančių ir kovojančių žmonių heroiskas pastangas, ar toji apaštala ir kankinių dvasia nebus T. Bružiko misijose dalyvavimo vaisius ir atspindys?

SPAUDOS APAŠTALAS

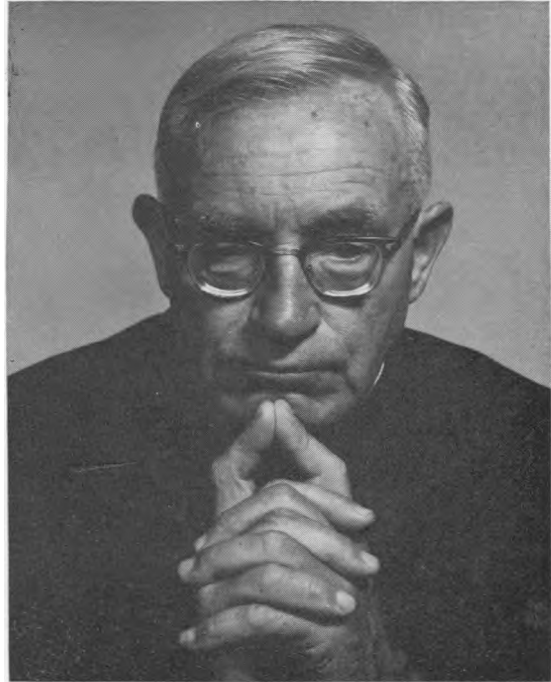
T. J. Bružiko dvasinių ir fizinių jėgų neišsėmė nepaprastai uolus apaštalavimas misijų pamokslais ir išpažinčių klausymu. Jis gerai suprato spaudos reikšmę ir jos įtaką žmonių gyvenimui. Todėl 1927 m. iš T. B. Andruškos perėmė Jėzaus Širdies pasiuntinio — "žvaigždės" redagavimą. Redakcijos darbus neretai atlikdavo kelionėse į misijas, traukinyje ar autobuse, "žvaigždę" T. Bružikas redagavo iki 1931 m. rugsėjo mėnesio — iki išvykimo misijoms į Š. Ameriką. Ir Amerikoje, vesdamas misijas, jis rašė "žvaigždei" straipsnius, daugiausia Maldos Apaštalavimo temomis. Po karo, tremtinių stovyklų laikotarpiu, jis leido biuletenio formos "Misijonieriaus laiškus", kurie 1950 metų pradžioje tapo "Laiškais Lietuviams". Atskirais leidiniais T. B. yra paruošęs 61 psl. knygėlę "Jėzaus Širdis ir šeima" ir "Jėzaus Širdies novena". Abi knygelės buvo išleistos kelis kartus. Daugiau rašyti T. B. neturėjo laiko, bet dideliu spaudos apaštalu jis tapo "žvaigždės" ir knygų platinimu. T. B. Andruška ir kiti tėvai rašė ir iš kitų kalbų vertė populiarias religinio turinio knygas. Tas knygas T. B. dideliais kiekiais vežėsi į misijos ir ten jas platino. T. B. Andruška kartą sakė, kad jėzuitų leidinių jau išplatinta ketvirtis milijono. Beveik visos tos knygos pateko į žmonių rankas per T. B. misijas. Kai 1937 m. T. B. iš Amerikos grįžo Lietuvon ir po metų studijų Austrijoje vėl pradėjo vesti misijas, aš buvau paskirtas per misijas platinti knygas. Apaštalavome abudu: jis — gyvu žodžiu, aš — spaudos platinimu. Nelengva būdavo mums tiek knygų nuvežti, kiek žmonės jų išpirkdavo.

Po pamokslų T. B. paragindavo žmones įsigyti knygų, užsisakyti "žvaigždę" — pasikviesti į namus nuolatinį spausdinto Dievo žodžio misijonierių. Tada prie mano knygų stalo būdavo didelė spūstis, kartais net stalo kojos braskėdavo... Ypatingai daug knygų išplatino per 14 vestų misijų 1940 m. nuo birželio 15 d. iki rugsėjo mėn. misijų Sasnavoje, po kurių T. B. buvo išvežtas į Marijampolės kalėjimą. Tuo laiko-

tarpiu platinome ir kitų leidyklų religines knygas. T. B. atsargiai primindavo žmonėms įsigyti knygų, kol jų dar yra... Žmonės suprato, ką jis tuo nori pasakyti, ir ėmė... Po Sasnavos sekančios misijos turėjo būti Rokiškyje. Nesulaukus T. B., Rokiškyje misijas vedė T. Paukštys ir T. Masilionis. Knygos į Rokiškį jau buvo nusiųstos, todėl ir aš nuvažiavau jų platinti. Klebonas neleido man šventoriuje pardavinėti knygų be policijos leidimo, o policija patarė tuo reikalu kreiptis į krašto apsaugos ministeriją... Bandžiau dalinti žmonėms knygas bažnyčios tarpduryje, bet ir čia lietuvų milicininkų buvau pastebėtas ir prievarta išvestas eiti į miliciją. Bet vos tik išėjus iš bažnyčios, žmonės pastebėjo, apkūlė mano "palydovus", o mane ant rankų nunešė į bažnyčią. (Tas įvykis plačiai aprašytas "Žv-dės" nr. 6, psl. 275). Taip baigėsi T. B. apaštalavimas Sasnavoje, o mano — Rokiškyje.

LIETUVOS JĖZUITŲ PROVINCIJOS STATYTOJAS

T. J. Bružikas, įstojęs į Jėzaus Draugiją, nuoširdžiai pasisavino jos tvarką ir dvasią, pasireiškiančią įžadais, regulomis, papročiais. Visų savo vyresniųjų valioje jis stengėsi matyti ir vykdyti Dievo valią. Visiškas atsidavimas ir meilė Draugijai jį vertė padėti jai kur ir kaip tik jis galėjo. Mūsų laikais nėra karalių, kunigaikščių ir turtingų vyskupų, kurie steigtų ir išlaikytų vienuolynus, mokslo įstaigas, kaip tai buvo senovėje. Todėl ir naujai atsikuriančiai jėzuitų Lietuvos provincijai reikėjo pasinaudoti daugelio geradarių smulkių aukų pagalba. T. B. buvo uolus aukų rinkėjas. Kai 1929 m. Pagryžuvyje buvo atidarytas naujokynas, T. B., berods, iš Griškabūdžio parapijos misijų parvežė vežimą pagalvių, rankšluosčių, lovatiesių ir kitų reikmenų. Jo Amerikoje vestų misijų laikotarpiu buvo pastatytos naujos patalpos Kauno jėzuitų gimnazijai su mokslo priemonių kabinetais ir net zoologijos muziejumi. Šiauliuose pastatyta bažnyčia, Pagryžuvyje naujokyno namams uždėtas antras aukštas.

A. A. Jonas Bružikas, S. J.

Po šio karo jis savo rūpesčiu ir surinktomis aukomis Urugvajuje pastatė bažnyčią ir rezidenciją, Brazilijoje nupirko namus, įrengė koplyčią ir salę. Per T. B. rankas yra perėję stambios pinigų sumos. O tačiau niekad jis nėra pirkęs sau naujo rūbo, batų ar kito daikto. Visa jo apranga buvo geradarių suaukota. Tik rašomoji mašinėlė, brevijorius ir kryžius buvo jo vienintelės apaštalavimo ir savęs tobulinimo priemonės.

Tėvo Jono Bružiko mirtimi netekome vieno uoliausių apaštalų visoje katalikiškosios Lietuvos istorijoje. Lietuviai jėzuitai bus jam dėkingi už jo brolišką, tėvišką mums visiems meilę, idealų vienuoliško gyvenimo pavyzdį ir didžiausią pagalbą, atstautant Lietuvos jėzuitų provinciją. T. J. Bružikas, gyvendamas žemėje, užsipelnė būti mūsų užtarėju ir tarpininku pas Dievą danguje. Tad derėtų mums rūpintis ir Dievą maldauti, kad T. J. Bružiką kada nors išvystume altorių garbėje.

ŽVILGSNIS Į MENĄ

FELIKSAS JUCEVIČIUS

XII. AUDRINGŲJŲ LAIKŲ IŠVAKARĖSE

— FRANCISCO GOYA

Joks žmogus nėra sala. Jis yra kontinento dalis. John Donne yra teisingas. Nė menininkas nėra sala. Menas ir istorija, socialinė struktūra ir idėjų srautas, *Zeitgeist* ir kūryba siejasi vienas su kitu neatskiriamai. Nė Francisco Goya nėra sala. Jis priklauso ispaniškajam kontinentui. El Greco, Velazquez, Ribera yra jo pirmtakai, nors ir ne būtinai jo mokytojai. Ir tai lengva suprasti kodėl? Juk Goyos amžius ne manieristų ar baroko amžius, o rokoko. Šis vardas pareina iš prancūzų žodžio *rocailles*, kuriuo buvo pažymima Versalio parko dirbtinės grotos ir fantastinės uolų sandaros. Marie-Antoinette su savo draugėmis žaisdavo ten piemenaitėmis ir kaimo mergaitėmis. Visi amžiai pasižymi teatrališkumu, bet ypač rokoko. Net dailė to neišvengė, ir tuo mes galime lengvai įsitikinti, žvelgdami į Watteau, Boucher ar Hogartho kūrinius. Teatrališkumas reiškia laisvę, kuri dailėje išsiskiria ritminiu nereguliarumu bei vingiuota kreive. Tačiau Goya nėra Watteau ar Boucher. Jis — naujumo ieškotojas. Jo rankose rokoko virsta moderniu stiliumi. Bet Goyos modernizmas taip platus, kaip horizontai — jis apima beveik visus vėlesniųjų laikų "izmus", pradedant romantizmu.

Kad Goya yra savitas kūrėjas, tai matome jau iš kartūnų, kuriuos jie piešė tarp 1774 ir 1792 metų valstybinei kilimų audyklai. Dabar jie kabo El Prado muziejuje. Savo pastoralinėmis temomis jie yra artimi rokoko dvasiai, bet, palyginus su Watteau ar Boucher nimfomis, piemenaitėmis ir muzikantais, jie yra daug reališkesni. Šičia vaizduojamas ispaniškasis gyvenimas su sostinės jaunimo šventėmis, gegužinėmis, žaidimais. Jaunuolių veidai pilni pavasariško gaivalingumo, akys žibančios pasitenkinimu ir nerūpestingumu. Gamtovaizdžiai neišivaizduoti, o matyti. Visa tai yra per-

teikta šiltomis spalvomis, lengvu brūkšniu ir žaisminga forma. "Lietsargis", "Pušio gaudymas", "Indų pardavėjas", "Gėlininkas" yra vieni iš geriausiai nusisekusių kartūnų. Stabtelkime prie "Lietsargio". Žvilgsnį šičia patraukia jaunuolių vos pastebimas šypsny, šviesa tviskantis Madrido apylinkių piesažas ir spalvų šviežumas. Paveikslą dominuoja gelsvai žalsva ir žalsvai melsva spalva su juodos spalvos pobrėžiais. Kompozicinis vieningumas išgaunamas gaivališka pusiausvyra tarp gamtos ir figūrų. Šis kartūnas yra puikus įrodymas, kad Goya sugeba sukurti meno kūrinių labai ribotu tapybinių priemonių panaudojimu.

Ispanų mąstytojas Ortega y Gasset iškėlė ne kartą "gojiškąjį liaudiškumą". Tai patvirtina kartūnų piešiniai. Žiūrėdamas į jo paveikslus, jauti, kad Goyai yra prie širdies ispaniškoji liaudis. Gojiškąjį liaudiškumą liudija ir "Šv. Izidoriaus pieva". Šiame mažo formato paveiksle matome madridiečius, pasiruošusius švęsti šv. Izidorių artoją, savo miesto patroną. Tai mažytis šedevras. Goya neatsisakė to, ką buvo atradęs ankstyvesniuose kūriniuose, tik šičia, po keturiolikos įtemptų ieškojimo metų, visa tai praturtina dama ir paprastumu. Kūrinių visuma yra taip puikiai išbalansuota, jog nenoromis pajuntame kompozicinę jėgą. Kaip vykusiai žmonių figūros susilieja su toliau dunksančia Madrido panorama! Aišku, tai nebuvo lengva pasiekti, ypač turint prieš akis dimensijų ribotumą bei į Austų elementų įvairumą. Goya pats sakęs, kad tai buvęs pats sunkiausias dalykas, kokį jis buvo daręs.

Atrodo, kad Goyai buvo nesvetimas ir moralės klausimas mene. Tai leidžia manyti du jo paveikslai, kurie vaizduoja tą pačią jauną moterį beveik toje pačioje pozijoje, bet viename ji yra aprenpta, o kitame nuoga. Jie žinomi "La maja vestida" ir "La

maja desnuda" vardu. Goya nori lyg pasakyti, kad nuoga moteris ne būtinai yra nurengta moteris, ir kad aprenpta moteris gali sudaryti nurengtos ispūdį. Aišku, ciniškai ir inkvizitoriai galvos kitaip: kiekviena nuoga moteris yra jiems nurengta moteris, ir jeigu Goya išvengė inkvizicijos nemalonės, tai, tur būt, tik todėl, kad šie abu paveikslai buvo piešti Manuel de Godoy, to meto ministeriui pirmininkui. Jojo inventoriuje abi "majos" pažymėtos "čigonėmis". Kas buvo toji moteris, kuri jam pozavo apie 1788 metus, tikrai nežinoma, nors kai kas joje išžiūri Albos kunigaikštienę, su kuria dailininkas palaikė artimus ryšius.

2

Kai iš arčiau susipažįstame su didžiųjų menininkų gyvenimu, tai neretai pastebime, kad ne vieną iš jų ištinka skaudūs likimo smūgiai viena ar kita forma. Štai keletas vardų: Beethovenas, Verdi, Edgar Poe, Renoir, Van Gogh... Jų skaičiui priklauso ir Goya. 1793 metais, kai buvo pasiekęs savo amžiaus vidurį, jis susirgo kažkokia paslaptinga liga, kuri jį beveik nuvarė į kapus. Metus laiko visai negalėjo piešti, ir kai šiek tiek sustiprėjo, jis buvo kurčias. Liga stipriai sukrėtė jį dvasiškai. Jo gyvenimas tarsi pasidalino į dvi dalis, ir tai lengvai matyti jo kūryboje. Pirmojo laikotarpio kūrybinis pasaulis yra šviesus ir žaismingas, o antrojo laikotarpio — tamsus ir siaubingas. Bet įdomiausia yra tai, kad kai kalbame apie jį, kaip meno genijų, tai paprastai turime mintyje jo kūrybos antrąjį laikotarpį.

Kuo pasižymi šis laikotarpis? Žmogaus menkystės, supuvimo bei veidmainiškumo pabrėžimu. Ir anksčiau Goya tam nebuvo aklas, ir panašių užuominų randame jau kartūnų piešiniuose, o ypač karališkosios šeimos portretuose. Bet po ligos žmogaus nužmogėjimas įgauna jo kūryboje pasibaisėtinas formas. Ką mūsų amžiaus pradžioje Freudas išskaitė žmonių pasąmonėje, tą prieš šimtą metų matė Goya ir užfiksavo "Caprichos" ir "Karo baisenybių" graviūrose bei piešiniuose, pavadintuose juodaisiais. "Miegantis protas pagimdo pabaisas"

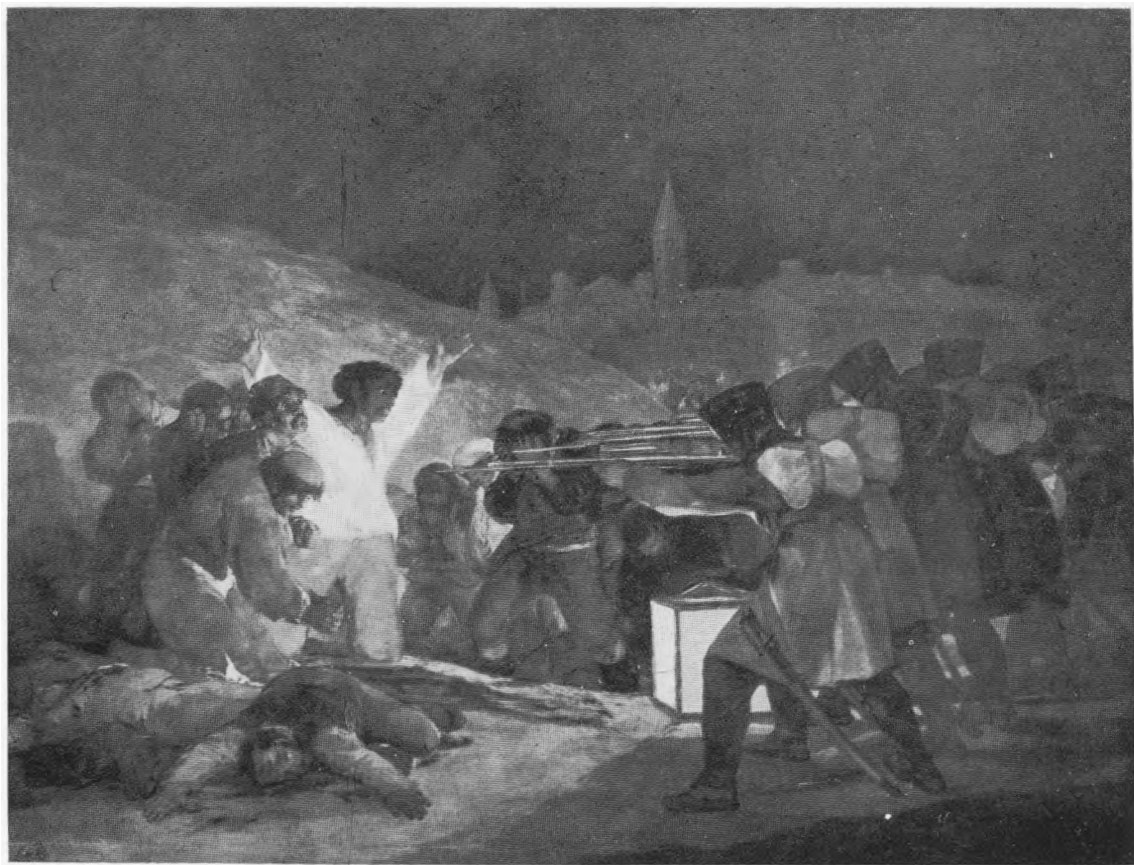

Goya

Bordeaux melžėja

— tai "Caprichos" graviūrų motto. Gerard de Neval laikė kvailystę talentu ir įtaigojo draugams neimti jos paviršutiniškai, nes ji išlaisvinanti poeto antrąjį žvilgsnį. Goyai kvailystė yra tamsybių šmėkla. Jis yra vienas ir, tur būt, pirmutinis iš tų, kurie burtuose, prietaruose ir kare išžiūri žmogaus išprotėjimą.

Prie kai kurių "Karo baisenybių" graviūrų yra Goyos prierašas: "Aš mačiau tuos dalykus". Iš tikrųjų, jis matė karo baisenybes. 1808 metais Napoleono armija įsiveržė į Ispaniją. Karolis IV buvo priverstas atsistatydinti. Madrido gatvėmis marširavo Murato ekspediciniai daliniai. Ispanų liaudis realizavo, kad ji neteko laisvės, ir gegužės antrąją spontaniškai sukilo. Neorganizuoti ir sąmyšyje, apsiginklavę gelžgaliais, kapliais ir durklais, sukilėliai užpuolė kavalerijos dalinius. Išgašdinti prancūzai pradėjo šaudyti iš patrankų. Sukilėliai

Goya

1808 gegužės 3 Madride

dar labiau sumišo ir pradėjo bėgti. Kai atėjo vakaras, Muratas nusprendė galutinai susitvarkyti su sukilėliais. Kiekvienas madridietis, pagautas su ginklu, buvo vietoj šaudomas. Tuo metu Goya gyveno Madride ir savo akimis matė sukilėlių egzekucijas. Karui prieš Napoleoną pasibaigus, jis gavo iš tuometinės valdžios užsakymą "įamžinti teptuku herojiškąjį sukilimą". Goya žinojo, kad meno nėra be gyvenimo. Atkurti meniškai sukilimo dramą reiškė sukurti gyvą paveikslą. Mene gyvenimo iliuzija išgaunama kontrastinėmis spalvomis, besikeičiančių formų ritmu, kompozicine jėga. "El 2 de Mayo de 1808" bei "El 3 de Mayo de 1808" ir yra tokie paveikslai. Vietame matome sukilėlius, kovojančius su Murato kavalerija Puerta del Sole aikštėje, o antrame — sukilėlių šaudymus. Šičia dė-

mesį patraukia gelsvai rusvos kalvos papėdėje išrikiuoti sukilėliai, kurie, rankomis užsidengę akis, laukia sušaudymo eilės. Vienas iš jų, baltais marškiniais ir iškryžiuotomis rankomis sutinka mirties šūvius atviromis akimis. Šio sukilėlio figūra yra formos ir turinio centras, dramatinės įtampos ir kompozicinio išradingumo viršūnė. Šis paveikslas padarė didelį įspūdį Edouard Manet, ir jo paveiktas jis nutapė "Maksimilijono sušaudymą". Tačiau palyginus su Goya, Manet čia yra šaltas. Ir nenuostabu. Goya buvo matęs savo akimis, ką jis piešė, o Manet apie Maksimilijono egzekuciją sužinojo tik iš "Figaro" puslapių. Šiam Goyos šedevrui yra artimesnis Picasso "Guerica", aišku, ne savo forma ar technika, o dramatine įtampa ir psichologine būseną.

Goyos pasibaisėjimas karu atspindi taip pat "Koloso" košmarinėje vizijoje. Paviekslą dominuoja horizonte iškilusi pasibaisėtino milžino figūra. Apačioje panikos apimti žmonės ir net gyvuliai. Spalvos tamsios, dangus ir žemė beveik juodi. Tik siaura horizonto juosta praskaidrinta gaisrų rausvai žalsvomis prošvaistėmis. Žmonių ir gyvulių skruzdėlinės figūros išryškintos gelsvais ir rusvais potėpiais. "Kolosas" yra tarsi preliudas "juodiesiems piešiniais".

1819 metais Goya nusipirko netoli Madrido vilą "Quinta del Sordo", t.y. kurčio namas. Jam buvo jau septyniasdešimt dveji metai. Ar tokiam amžiuje daugelis nemano gyvenimą esant jau atgyventą? Atrodo, kad su kūrėjais yra kitaip, ir pavyzdžiui yra Goya. Per trejus metus jis nutapė savo sienas paveikslais, pavadintais vėliau "juodaisiais piešiniais". Anksčiau, ypač klasicizmo metu, jokia kita meno šaka labiau nevergavo siužeto tironijai ir akademiniams principams, kaip dailė. Senelis Goya davė ženklą išsilaisvinimui. Akademiškai apskaičiuotą liniją pakeitė dinamiškais brūkšniais, idealinio grožio dogmą pakeitė siautulingų proveržių vardan. Kaip tik todėl kai kas laiko jį romantizmo pirmtaku. Ištikrųjų, romantikai žavėjosi dinamika ir individualiniu braižu. Nėra abejonės, kad tarp "juodųjų piešinių" ir Blacko "The Madhouse" bei Delacroix "Tasso kvailnamy" nesunku rasti dvasinio giminingumo. Tikriausiai tuos Goyos piešinius turėjo mintyje Berensonas, kai jį vadino XX amžiaus meno pačių kvailiausių tendencijų pradininku. Gal tiksliau būtų sakyti, kad kai kuriuos "gojiškus" bruožus užtinkame mūsų amžiaus dailininkų kūriniuose. Ypač ekspresjonistų darbai yra artimi juodiesiems piešiniais.

Kas yra "juodieji piešiniai", sunku pasakyti. Haliucinacijos, košmarai, pamišimo antpuoliai? Jau "Caprichos" graviūrose susiduriame su neracionaliu pasauliu, bet šičia Goya eina dar toliau. Atrodo, kad mes turime reikalo su demoniškųjų galių siautėjimais. Fantastinės vizijos, šmėklos, raganos, orgijos sudaro juodųjų piešinių siužetą. Spalvos tamsios, nervingas potėpis.

šiuurpi atmosfera. Siužetų traktavimas palaidas, tarsi nerūpestingas. Ano meto standartais šie paveikslai atrodė neišbaigti išpūdziai.

Žvelkime į "Raganų subatą". Visą dėmesį Goya čia sukoncenruoja į ekspresionistinį paveikslo siaubingumą. Forma atitinka turinį. Šičia raganų "novicijantės" atsižada Dievo, ir jų "viršininkės" pristato jas velniui, atvaizduoto raguoto juodo ožio figūra. Bet tamsybių galios išsikūnija ne tik ožyje. Jos yra aktyvios ir žmogaus būtybėse. Tik pasižiūrėkime į raganų ir novicijančių veidus. Ar jie nėra baisesni ir šlykštesni už pragaro atstovą? Juodųjų piešinių viena esmingųjų ypatybių yra ta, kad blogio vizija įgauna tokią pat išraišką, kaip ir nūdienė tikrovė. Ir čia šių paveikslų natūralumas, sakytume, gyvenimiškumas. Goya, mat, tikėjo velniais, neabejojo blogio realumu. Štai kodėl velnias yra tiek pat realus, kaip ir žmogus, ir kartais žmogiškosios figūros atrodo "velniškesnės" už pačius velnius. Blogiui vergaujančios būtybės praranda žmogiškąją tapatybę. Ir čia ra-

Goya

Kolosas ir panika

JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

BR. KRIŠTANAVIČIUS, S.J.

IV. KUKLI GIMNAZIJOS PRADŽIA

Nepaisant didelio pasisekimo bažnyčioje, kurią tuojau pamėgo Kauno visuomenė, jėzuitų gimnazijos pradžia buvo kukli: rugsėjo 1 dieną atidaryta pirmoji klasė turėjo tik 2 mokytojus ir 20 mokinių.¹ Tiesa, per pirmąją savaitę mokinių skaičius paaugo iki 32, bet gimnazijos problemą sudarė ne mokiniai, bet mokytojai. T. Kipas buvo svetimtautis, kalbėjo dar laužyta lietuvių kalba ir buvo Vokietijos pilietis. Todėl jis negalėjo būti gimnazijos direktorium. Bet švietimo ministeris Leonas Bistras rado kitą išeitį: jis leido T. Kipui rūpintis mokyklos reikalais be direktoriaus titulo. Kitais žodžiais tariant, Kauno jėzuitų gimnazija 1924 m. neturėjo direktoriaus.² Klierikas Antanas Mešlis buvo gabus ir energingas mokytojas, bet jis išsiskyrė savo amerikietišku akcentu, pažiūrom ir manierom. Jis buvo tikras Amerikos lietuvis. Klierikas Jonas Paukštys ruošėsi privačiai brandos egzaminams ir negalėjo būti mokytoju. Atliekamu

laiku jis padėjo silpnesniems mokiniams po pamokų. Kadangi T. Kipas sutiko dėstyti tikybą seselių širdiečių mergaičių mokytojų seminarijoje ir būti seminarijos kapelionu, didžiausioji darbo našta mokykloje krito ant kl. A. Mešlio pečių. Kaimo jėzuitų gimnazijoje jis mokė lietuvių kalbos, aritmetikos, istorijos ir geografijos. Be to, jam teko prižiūrėti mokinių drausmę pertraukų metu ir padėti silpnesniems mokiniams po pamokų. T. Kipas pasiliko sau tikybės ir vokiečių kalbos pamokas. Kiti du tėvai — T. B. Andruška ir T. A. Fengeris — gimnazijoje jokių pareigų neturėjo. T. B. Andruška buvo bažnyčios rektorius. Bažnyčios ir pasaulinės istorijos lektorius Kauno Kunigų Seminarijoje, misijonierius, nuodėmklausis ir knygų cenzorius. T. A. Fengeris buvo namų ūkvedys, vargonininkas, knygyninkas, sveikatos prižiūrėtojas, tikybės mokytojas realinėje vokiečių gimnazijoje, vokiečių kalbos mokytojas seselių širdiečių vedamoje seminarijoje, nuodėmklausis, vyresniojo

ganos yra labiau panašios į pragaro, o ne į žemės būtybes.

Tai serijai priklauso ir "Dvi senės valgo sriubą". Tos natūralaus dydžio figūros buvo Goyos valgomojo viešnios. Žvakių šviesos prieblandoje jos turėjo atrodyti kaip gyvos būtybės, vakarieniančios kartu su savo kūrėju. Paveiklo koloritas turi kažką bendro su Rembrandto šviestamsiu, kuriuo Goya taip žavėjosi. Veidų bruožai išreikšti stipriu reljefu, ir teptuko brūkšniai sukelia tridimensiškumo išpūdį žalsvai juodame fone. Goya tarsi sako, kad žmogaus veidas yra jo sielos veidrodis. Kaip El Greco, taip ir jis domisi žmogaus dvasine būseną, tik su tuo skirtumu, kad vienam labiau prie širdies yra ekstazinis mistikų pasaulis, o antram svarbiau žmogaus sąmonėje kerančios tamsybių galios. Ir norėdamas tai išreikšti aukščiausiu intensyvumu, jis sąmoningai deformuoja žmogiškąją figūrą.

ypač veidą. Tai kaip tik atsitinka su mūsų senėmis, kurios yra labiau panašios į šmėklas, o ne žemės būtybes.

Gyvenimo pabaigoje Goya lyg sugrįžta į savo jaunystę. Vienas iš paskutiniųjų paveikslų yra "Bordeaux melžėja", Pio de Molinos portretas, pieštas jau Bordeaux. Jis paliko Ispaniją 1824 metais. Kas žiūri į šį paveikslą, tas neabejotinai jaučia malonumą. Jauni nori būti suaugę, o seni ilgisi jaunystės. Goya lyg ir sako mums, kad jaunystė yra laimingiausias amžius. Mergaitė atrodo paskendusį svajingose mintyse. Ilgesio nuotaiką perduoda ir azūrinis dangus. Mus žavi čia sukauptas vidinis lyriškumas, jaunatviška melancholija, jautri spalvų gradacija. Jauti, kad paveikslas pieštas labai nuoširdžiai. Panaudotoji technika artima impresionizmui, ir mergaitės figūra primena Renoiro moteris.

patarėjas ir knygų cenzorius. Be to, jis mokėsi lietuvių kalbos, kuri jam nesidavė lengvai apvaldoma.

Nepaisant to neįprasto pedagogų sąstato, gimnazijos darbas buvo sėkmingas. Atvedęs savo germanistikos seminarą į tėvų jėzuitų gimnaziją gruodžio 2 dieną ir apžiūrėjęs pasiektus rezultatus, prof. J. Eretas ją išgyrė spaudoje, pavadindamas tą jauną auklėjimo įstaigą pavyzdinga mokykla.³ Profesorius komplimentas, tur būt, nėra perdėtas, nes ateinančiais metais buvo atidarytos dvi naujos klasės, ir mokinių skaičius pakilo trigubai. Tai buvo pasitikėjimo ženklas šiai mokslo įstaigai.

Iš tiesų, maloni ir tėviška T. Kipo šypseną patraukdavo ir mokinius, ir jų tėvus, o įdomi kl. Mešlio asmenybė imponuodavo visiems. Nors jo būdas buvo truputį kampuotas ir drausmės reikalavimai griežtoki, bet jis buvo labai teisingas žmogus ir sakydavo, ką galvodavo. Mokinius jis tvarkė, kaip kareivius, ir daug dėmesio kreipė į finzinę kultūrą. Žiemą mokyklos kieme jis padarė čiuožyklą ir įsteigė dvi ledo ritulio komandas. Mokiniams tai buvo didelė pramoga. Dr. Z. Danilevičiaus liudijimu, kl. Mešlis buvo labai puikus mokytojas: punktualus, tvarkingas ir teisingas. Amerikietiškas jo kalbos akcentas darė jį simpatingą. Taip pat ir T. Kipo pastangos, mokantis lietuvių kalbos, įkvėpdavo pagarbą visiems mokiniams. Nors abu gimnazijos mokytojai buvo svetimšaliai, mokiniai jausdavosi kaip namie. Mažiausiai sekdavosi gimnazijoje T. B. Andruškai, kai jis pavaduodavo T. Kipą, išvykusį vesti rekolekcijų provincijoje. Jis nesuvaldydavo mokinių ir neturėdavo su jais kontakto.

Dirbdami gimnazijoje, tėvai jėzuitai neapleido ir pastoracijos darbų. 1924 m. pabaigoje ir 1925 m. pradžioje T. Kipas turėjo du konvertitus: vieną Alytaus gydytoją žydą ir Vokietijos atstovybės sekretorių Kaune. Jiems reikėjo skirti nemažai laiko. Gavęs vyskupo leidimą, kl. A. Mešlis pradėjo sakyti pamokslus jėzuitų bažnyčioje. Norėdamas sužinoti, ko verta yra klieriko teologija, vysk. Pr. Karevičius užėjo pasiklau-

syti jo pamokslų. A. Mešlis, matyt, tuos egzaminus išlaikė taip gerai, kad vyskupas davė leidimą sakyti pamokslus visiems jėzuitų klierikams

1924 m. pradžioje T. Kipas pradėjo dar ir kitą darbą. Norėdamas padėti širdiečių seminarijos auklėtinėms pasiekti gilesnį religinį gyvenimą, jis pakalbino seses atrinkti tinkamas mergaites ir steigti joms Marijos Sambūrį, taip paplitusį užsienyje. Seseles sutiko.

Marijos Sambūrį įsteigė Belgijos jėzuitas T. Jonas Leunis 1563 m. Romoje. Pradžioje jis buvo skirtas tik jėzuitų kolegijų berniukams, siekiantiems aukštesnio mokslo ir dvasinio gyvenimo lygio. Nuo 1751 m. tas sambūris pradėjo prigyti ir mergaičių mokyklose. Kadangi pirmosios jėzuitų gimnazijos klasės mokiniai dar buvo per jauni, T. Kipas nutarė jį organizuoti mergaičių mokytojų seminarijoje. Pirmaisiais metais jis surinko 32 kandidates, o 1925 m. — 34. Tai buvo jaukus rinktinių mergaičių būrys, kuriam T. Kipas negailėjo laiko. Praėjus keletams metų, kai T. Kipas buvo užverstas kitais darbais, tą mergaičių sambūrį perėmė T. B. Andruška.

Jėzuitų bažnyčios pamaldų tvarka buvo tokia: šiokiadieniais 6 val. ryto būdavo laikomos mišios komunitetui: klierikams, broliams ir kandidatams. Sekmadieniais būdavo laikomos mišios 9 val. mokiniams, o 10 val. inteligentams. Be to, trečiadieniais mokiniams būdavo laikomos mišios 8 val. Vakarinės pamaldos visuomet prasidėdavo 8 val. Po 6 val. mišių T. Kipas sėsdavosi į klausyklą ir klausydavo išpažinčių iki 8 val. Pirmaisiais metais išpažinčių buvo nedaug, bet jų skaičius nuolatos augo ir augo. Kai T. Kipas tapo mėgstamiausiu nuodėmklausiu Kaune, jis išklausydavo kasmet tarp 15.000 ir 18.000 išpažinčių. Paprastai jis praleisdavo klausykloje kasdien 2-3 valandas. Įsteigus bendrąbutį, T. Andruška klausydavo mokinių išpažinčių šeštadienių vakarais ir sekmadieniais.

Lošdamas tik antraeilę rolę, T. B. Andruška pradėjo abejoti, ar verta jam pasilikti Kaune. Jis galvojo apie JAV lietuvių, ku-

Pr. Bučys, MIC, didelis tėvų jėzuitų geradarys

riems jis galėtų padėti. Bet 1924 m. liepos 11 d. pasisakė T. Kipui, kad pasiliksias Lietuvoje.⁴

Apie tų pačių metų pabaigą pradėjo abejoti T. Kipo užimta linija ir kl. Jonas Paukštys. Jam atrodė, kad T. Kipas per mažai suprantas lietuvių tautą ir neprivalas priimti į jėzuitų ordiną tokių sulenkėjusių kandidatų, kaip St. Rimkevičius. St. Rimkevičius, gimęs Estijoje 1904 m. aplenkėjusioje lietuvių šeimoje, 1918 m. sugrįžo į Lietuvą, baigė Panevėžio lenkų gimnaziją, vienerius metus studijavo Insbruke ir 1924 m. rugsėjo mėn. 11d. pareiškė T. Kipui norįs įstoti į Lenkijos Jėzuitų Provinciją. Perkalbėtas popiežiaus atstovo, jis įstojo į Vakarų Vokietijos provinciją ir to paties mėnesio 19 dieną pradėjo naująją s'Heerenberge. Kl. Paukščiui atrodė, kad tas kan-

didatas įneš į atsikuriančios Lietuvos provinciją svetimą elementą. Vokiečiai tempė į savo pusę, lenkai į savo, lietuviai taip pat į savo. Tačiau išsikalbėję tuo reikalu net dvi dienas, kl. Paukštys ir T. Kipas priėjo vieningos nuomonės.⁵ Čia reikia pastebėti, kad tautiškumo klausimas kildavo ir vėliau. Tačiau jis niekuomet netrukdė bendro darbo. Gyvendami ir dirbdami kartu, tėvai jėzuitai Kaune vienas kitą gražiai papildė.

1925 m. pradžioje T. Generolas pageidavo, kad šalia gimnazijos būtų atidarytas ir bendrabutis. Pripažindamas pasiektus rezultatus, jis suteikė jėzuitų gimnazijai "Pradėtosios Kolegijos" titulą, o T. Kipui vice-reaktoriaus rangą.

Tuo pačiu metu užsimezgė dvi naudingos pažintys: T. Fengeris susidraugavo su prof. Teodoru Braziu, o T. Kipas susipažino su švietimo ministru Kazimieru Jokantu. K. Jokantas dažnai ateidavo į tėvų jėzuitų bažnyčią ir balandžio 5 dieną labai atvirai išsikalbėjo su T. Kipu Bažnyčios ir vyriausybės santykių reikalu. Padedamas prof. Brazio ir prel. Dambrausko, T. Fengeris pradėjo ruošti giesmių rinkinį, kurį išleido 1927 m.

Švenčiant šv. Kazimiero šventę, T. Kipas išgirdo iš popiežiaus delegato labai nemalonią žinią, kuri jam sudarė daug rūpesčių. Tomis dienomis Lenkija ir Šv. Sostas sudarė konkordatą, kuriuo "Vilniaus kraštas buvo įjungtas į Lenkijos bažnyčios provinciją, atsistatydino vysk. Matulevičius ir buvo paskirtas naujas Vilniaus vyskupas, laikomas aiškiu lietuvių priešu".⁶ Tas Šv. Sosto potvarkis buvo priskirtas arkivyskupo Zechini iniciatyvai, nors jis apie pasirašytą konkordatą sužinojęs tik iš laikraščių. Taip jis prisipažino T. Kipui. "Mums atrodė nesuprantama", taip rašė T. Kipas, "kad niekas neatsiklausė delegato nuomonės, nors jis apie tai turėjo žinoti, nes tas visas reikalas jį labai palietė".⁷ Kitą dieną T. Kipas buvo pakviestas į nunciatūrą, kurios langai buvo išdaužyti ir iš vidaus užbarikaduoti. Kaip buvo galima laukti, Lietuvos laikraščiai paskelbė labai griežtus pasisakymus prieš Romą, o gatvėse įvyko de-

monstracijos. Bijodamas, kad minios neiškultų ir jėzuitų gimnazijos langų, T. Kipas pakvietė policiją, kuri tačiau nebuvo reikalinga.

Pranešęs T. Bley apie įvykius Kaune, T. Kipas išvyko vesti rekolekcijų Šiauliuose, Marijampolėje, Panevėžy, Rokiškyje ir Alytuje. "Marijampolėje girdėjau iš tėvų marijonų, ypač iš T. Mažono, apie nuotaikas prieš Eksk. Zechini, paplitusias visame krašte jau keletą metų, nors paskutiniaisiais mėnesiais tos (prikaištaujančios) nuotaikos buvo neteisingos. Visi tėvai prašė mane daryti ką nors aukštesnėse instancijose", taip rašė T. Kipas savo dienoraštyje kovo mėn. 17-31 dienomis.⁸ Sugrįžęs į Kauną, jis turėjo ilgą ir atvirą pokalbį su švietimo ministriu apie susidariusią padėtį Lietuvoje. Ministeris parodė jam didelį pasitikėjimą. Balandžio 7 dieną jam parašė T. Bley, sakydamas, kad su statybos ir kitais planais palauktų dar vienerius metus. Tuokart T. Kipas pasiuntė T. Bley telegramą, prašydamas, kad leistų su juo pasikalbėti Kėlnė. "T. Bley mielai sutiko, ir T. Kipas atvyko į Kėlną balandžio 11 dieną. Tai buvo Didysis Šeštadienis.

T. Kipo ir provincijolo pokalbis užsitęsė beveik visą dieną. Jo rezultatai buvo du: pirma, T. Kipas galės pradėti statyti trečią ir ketvirtą rytinio gimnazijos sparno aukštą, o rudenio galės atidaryti bendrabutį. Antra, T. Bley savo iniciatyva pasiuntė T. Generolui telegramą, sakydamas, kad jis siunčia T. Kipą į Romą dėl labai svarbios priežasties Lietuvai.⁹ Iš savo pusės T. Kipas pasiuntė T. Fengeriui telegramą apie leidimą statyti trečią ir ketvirtą aukštą. Laukdamas atsakymo iš Romos, T. Kipas nuvyko į s'Heerenbergo naujokyną ir aplankė lietuvių naujokus. Ten jis sutiko ir Petrą Dreisewerd, labai darbštų ir nagingą broliuką, kuriam vėliau teko dirbti Kauno Jėzuitų gimnazijoje ir Pagryžuvio naujokyne. Išsikalbėjęs su naujokyno rektorium, naujokų magistru, su lietuviais naujokais ir su savo sesers sūnum G. Sunder, taip pat naujoku, balandžio 14 d. jis grįžo į Kėlną ir pradėjo ruošti memorandumą Romai.

Tą patį vakarą sėdo į traukinį ir po dviejų dienų buvo Romoje.

Romoje jis išsikalbėjo su T. Generolu. Jo memorandumas buvo išverstas į italų kalbą. T. Generolas parašė laišką prel. Pizzardo, vėliau tapusiam kardinolu, ir paprašė jį priimti T. Kipą.

Apie savo audienciją pas prel. Pizzardo T. Kipas taip rašo: "5 val. pas Pizzardo. Aptarėm memorandumą. Pasikalbėjom apie mūsų darbus, apie Faiduttį ir Purickį. Pridėjom pagalbą kolegijai — paskolą ir dovaną. Jis paprašė mane pasilikti Romoje dar keletą dienų, kad galėčiau pasikalbėti su šv. Tėvu, jei jis to norės".¹⁰

Sugrįžęs į jėzuitų kuriją, jis sutiko T. Generolą ir pasakė jam, kad T. Andruška norėtų vykti į JAV. T. Generolas buvo prie-

T. A. Mešlis, mokytojavęs Kauno Jėzuitų gimnazijoje 1924-1927 m.

šingos nuomonės, ir T. Andruška pasiliko Kaune.

Paviešėjęs Romoje 8 dienas, T. Kipas gavo atsakymą iš Vatikano, kad galės važiuoti namo. Viena dieną T. Generolas jam papasakojo, kaip Zechini tapo popiežiaus delegatu. Štai T. Kipo užrašai: "Kai aš", taip sakė tėvas generolas T. Kipui, "1922 m. siunčiau tėvą Zechinį į Baltijos valstybes, kad pasižiūrėtų, kokios ten yra darbo galimybės mūsų (jėzuitams), šv. Tėvas man tarė: "Tai aš paskirsiu T. Zechinį arkivyskupu ir mano delegatu anoms valstybėms". Aš pareiškiau stiprią abejonę, ar tas tėvas tinka tokiam uždaviniui, nes aš gerai pažinau jo būdą. Kai pasakiau būdingą bruožą truputį iš neigiamos pusės, šv. Tėvas man atsakė: "Kaip tik tokio vyro man reikia". Kai dar kartą išpėjau, šv. Tėvas man atsakė trumpai: "Ir jūs privalote manęs klausyti". Taip atvyko tėvas Zechini kaip arkivyskupas ir delegatas į Baltijos valstybes".¹¹

Sugrįžęs į Kauną balandžio 25 dieną, T. Kipas nustebo, kad jau buvo nuimtas rytinio sparno stogas ir ardamos gegnės. Mat,

Arkiv. A. Zechini, popiežiaus delegatas Lietuvai ir Latvijai

kai jis pasiuntė T. Fengeriui telegramą iš Kólno, šis tuojau ėmėsi darbo. Deja, reikalingų pinigų suma buvo tik pažadėta. Kol ji atsidūrė T. Kipo rankose, jam teko vargti keletą mėnesių ir pergyventi tikrą finansinę akrobatiką.

Senosios jėzuitų kolegijos rytinis ir vakarinis sparnas turėjo po du aukštus. Norint įsteigti pilną gimnaziją ir atidaryti bendrąbutį, reikėjo pastatyti dar porą aukštų. Žiūrėdamas toliau į ateitį ir neturėdamas pinigų, T. Kipas ryžosi įvykdyti savo planą palaipsniui. Šiais mokslo metais jis norėjo padidinti tik rytinį sparną ir įrengti jame bendrąbutį. Bet ir tam užsimojimui reikėjo stambesnės pinigų sumos, kurią galėjo gauti tik iš Šv. Sosto. Taigi, pablogėjus Lietuvos ir šv. Sosto santykiams, pagerėjo tėvų jėzuitų statybos perspektyva: pinigų jiems pažadėjo Vatikanas.

Balandžio 26 dieną T. Kipas aplankė popiežiaus delegatą ir jam papasakojo apie savo pokalbį su T. Bley ir prel. Pizzardo, liečiantį tik statybos ir paskolos reikalus. Kitą dalį (memorandumą) jis nutylėjo. Bet, matyt, Zechini vėliau sužinojo ir apie antrą pokalbio dalį, nes, kaip jam išsireiškė prel. Faidutti, delegato patarėjas, "Romoje niekas paslapčių nelaiko". Iš tiesų, nuo to laiko Zechini pasidarė T. Kipui šaltas. Gavęs telegramą iš Romos, kad važiuotų į Rygą, arkivyskupas Zechini gegužės pradžioje išvyko iš Lietuvos. Nėra abejonės, kad tai buvo T. Kipo memorandumo pasekmė.

Gegužės 4 dieną T. Kipą aplankė seimo pirmininkas J. Staugaitis, S. Smetonienė ir prel. Faidutti. Prel. Staugaitis norėjo informaciją apie delegatūrą. Ta proga jis iškėlė mintį padalyti Lietuvą į 5 vyskupijas ir p rinkti jai tinkamus ganytojus. S. Smetonienė jam pranešė, kad negalėsias gauti iš valstybės banko paskolos, nes banko vadovybė, kun. Vladas Jurgutis, nepasitikęs svetimtaučiais. Po pietų jį aplankė prel. Faidutti ir pasakė, kad negavęs audiencijos pas užsienio reikalų ministerį. Jam buvo pasakyta, kad ministeris būsiąs užimtas ilgesnį laiką. Sužinojęs apie finansinius T. Kipo vargus, prel. Faidutti prižadėjo kreip-

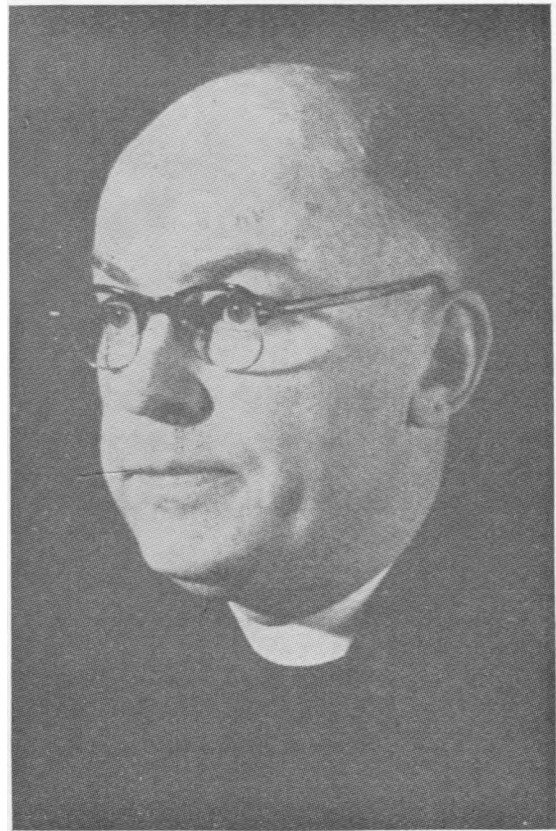
tis į Vatikaną ir prašyti pagalbos. Iš savo pusės T. Kipas paprašė T. Provincijolą pagalbos. Gegužės 8 d. atėjo telegrama iš Romos, užtikrinanti pagalbą. Bet pinigų nesulaukta dar ilgą laiką.

Baigiantis trečiojo aukšto statybai ir nesant pinigams, seselės širdietės papasakojo tėvams marijonams apie finansines tėvų jėzuitų bėdas, ir šie ryžosi padėti. Gegužės 11 d. prof. Būčys paskolino jiems 5.000 dol. ir taip išsireiškė apie religinę bei politinę Lietuvos padėtį: "Lietuvoje buvo didžiausias schizmos pavojus, nes labai aukštoje vietoje, užsienio reikalų ministerijoje, sėdėjo masonas. Valdžia buvo pasiryžusi išvartyti jėga Zechinį ir Faiduttį, bet netikėtas Zechini perkėlimas į Rygą laimingu būdu išrišo tą sunkų klausimą".¹²

Praėjus porai dienų, T. Kipą aplankė vysk. Karevičius ir padovanojo tėvams jėzuitams auksinių pinigų ir vyskupo grandinę. Jo patarimo viską parduoti T. Kipas nenorėjo įvykdyti. Tomis pat dienomis T. Kipą aplankė Lenkijos parlamento narys Budzinski ir keletas bajorų ir prašė, kad tėvai jėzuitai perimtų lenkų gimnaziją Kaune arba ją perkeltų į Šiaulius. T. Kipas su tuo nesutiko.

Tuo tarpu gimnazijos pastatas augte augo, ir gegužės 19 dieną buvo pabaigtos ketvirtojo aukšto sienos. Gegužės 25 dieną švietimo ministerija paskyrė klieriką Joną Paukštį gimnazijos direktorium. Birželio pradžioje atėjo kita gera naujiena: T. Generolas pranešė T. Kipui, kad Vatikanas paskyręs kolegijai 500.000 lyrų. Birželio 18 d. T. Kipą aplankė Smetonos ir prof. Šilkarskis. Apžiūrėję namus, Smetonos pareiškė, kad jie labai mielai apsigyventų pas tėvus jėzuitus ketvirtame aukšte. Tas aukštas buvo numatytas tėvų jėzuitų klierikams, studentams ir pasauliečiams kunigams, studijuojantiems universitete.

Galų gale birželio 22 dieną atėjo Vatikano pagalba. "Mes aptarėme su J. Romanu", taip rašė T. Kipas savo dienoraštyje, "kaip greitai ir praktiškai būtų galima tuos pinigus atsiimti. Ta proga Romanas iškretė mums piktą pokštą (bösen Streich). Norė-

T. Pr. Aukštikalnis, mokytojavęs jėzuitų gimnazijoje 1925-1927 m.

damas kuo daugiausia laimėti savo bankui, jis pervedė visus pinigus į amerikiečių banką. Mes nesitikėjome, kad jis įvels mus į tokias dideles finansines sunkenybes".¹³ Vėliau T. Kipas pridėjo, kad, gavęs 10.000 litų paskolą iš vysk. Skvirecko, galėjo apmokėti darbininkus. Liepos 21 dieną prof. Būčys paskolino tėvams jėzuitams 20,000 litų. Bet tie pinigai nebuvo pavartoti, nes, susekus J. Romano triukus ir pagrasinus, kad jo bankas bus uždarytas, iš Vatikano atėję pinigai buvo pervesti tėvams jėzuitams.¹⁴

Statybai einant prie galo, į Kauną atvyko ir du nauji mokytojai: klierikas Albertas Bister ir klierikas Pranas Aukštikalnis. A. Bister turėjo dėstyti gimnazijoje, o Pr. Aukštikalnis buvo numatytas bendrabučio vedėju. Amerikoje Pr. Aukštikalnis va-

Kl. S. Rimkevičius 1924 m.

dinosi Hugal, o Albertą Bister vaikai sulie-tuvino Bistru.

Nežinia, kodėl T. Bley atsiuntė A. Bistrą į Lietuvą. Jis buvo šaltas, sausas ir rezervuotas žmogus ir aštrus, beveik demoniškas T. Kipo kritikas. Gal jis būtų tikęs studentams ar aukštesniųjų klasių mokiniams, bet mažiesiems jis netiko ir darė ne mokytojo, bet profesoriaus išpūdį. Lietuvoje jis nepri-gijo. Pabuvęs Kaune 3 metus, jis grįžo į Vokietiją, išstojo iš Jėzaus Draugijos ir mirė plaučių džiova.

Labai skirtingo būdo buvo Pranas Aukš-tikalnis. Nors gimęs ir augęs Amerikoje, at-vykęs į Lietuvą jis jautėsi kaip namie ir buvo visų labai mėgstamas. Žinodamas, kad jam teks vykti į Kauną, jis paprašė vy-resniuosius siųsti jį į Vakelburgą baigti tre-čiuosius filosofijos metus, išmokyti vokiečių kalbos ir susipažinti su tais, su kuriais jam teks bendradarbiauti. Jo lietuvių kalba bu-vo taisyklinga, elgesys tikro džentelmeno, nuotaika visuomet giedra, pamaldumas vy-riškas. Jis mėgdavo sakyti pamokslus, ir publika turėdavo ko pasiklausyti. Būdamas kunigu, jis dar kartą grįžo į Lietuvą.

Baigdami antruosius darbo metus Lietu-voje, tėvai jėzuitai turėjo kuo pasidžiaugti:

statybos darbai jau buvo laimingai užbaig-ti, Vatikano pagalba leido laisviau atsi-kvėpti, švietimo ministerija davė leidimą atidaryti antrą ir trečią klasę, 10 naujų kandidatų ruošėsi stoti į atgyjančią provin-ciją, pradžios mokyklai ir bendrabučiu ne-trūko nei mokinių, nei mokytojų. Pilkosios Seseles žadėjo perimti virtuvę, o brolis Schwartz jau baigė daryti pirmuosius suo-lus bažnyčiai. Kad tėvus jėzuitus pažintų ir platesnė visuomenė, T. B. Andruška išleido brošiūrą, vardu "Jėzuitai, kas jie yra ir ko jie nori".

Išvykus arkivysk. Zechini į Latviją, įtam-pa tarp Vatikano ir vyriausybės šiek tiek atsileido. Tačiau lietuviai dar nenurimo ir Ateitininkų Kongresas, sušauktas Kaune

1925 m. rugpiūčio 11 dieną, atsisakė siųsti popiežiui įprastą sveikinimo telegramą. Tuokart prel. Faidutti manė, kad Vatikanas gal uždrausiąs jiems vadintis katalikiška organizacija ir gal jį patį atšauksiąs. Bet T. Kipas dėl to nesijaudino, leido saviesiems klierikams dalyvauti ateitininkų manifesta-cijoje Vytauto kalne ir skyrė tikėjimą nuo nepastovios politikos reiškinių. Taikant principus konkrečiam gyvenimui, atsiranda daug galimybių ir jų pritaikymo skalė gali būti labai plati. T. Kipas nesuplakė tikėji-mo su hierarchų ar partijų elgesiu ir džiau-gėsi pasiektais rezultatais. O kai prasidėjo nauji mokslo metai, jis taip pažymėjo savo dienoraštyje: "Koks nuostabus vaizdas, ati-darant naujus mokslo metus: visa bažnyčia iki paskutinės vietos pilna moksleivių ir se-minarisčių".¹⁵

1. Pirmasis į tėvų jėzuitų gimnaziją įstojo gen. Grigaliūno-Glovackio sūnus Gedimi-nas, antrasis — dr. Zenonas Danilevičius.
2. 1924 m. rugsėjo 28 dienos švietimo minis-terijos Nr. 75 įsakymas taip skambėjo: "Jėzaus Draugijai Lietuvoje leista steigti Kaune aukštesniąją mokyklą berniukams, atidarant šiais mokslo metais 1-ją klasę ir toliau kas metai sekančią iš eilės klasę. T. Jonui Kipui leista mokytojauti joje nuo š. m. rugsėjo 17 d. Laikiniai, ligi bus prista-tytas tinkamas direktoriaus pareigoms eiti kandidatas Lietuvos pilietis, Tėvui Kipui

leista rūpintis mokyklos reikalais. (T. Kippo tarnybos lapas, Nr. 6).

3. Kipp, Litauen, 13 p.
4. Ten pat, 10 p.
5. Ten pat, 13 p.
6. Ten pat, 14 p. Apie konkordato sudarymą ir lietuvių reakciją išsamiai rašo vysk. Pr. Būčys, O. Zaštautaitė, Pijus XI, 347 p. ir toliau.
7. Kipp, Litauen, 14 p.
8. Ten pat, 15 p.
9. In causa Lithuaniae gravissima. Kipp, Litauen, 16 p.
10. Kipp, Litauen, 16 p. Būdamas išmintingas žmogus, T. Bley norėjo painformuoti T. Generolą per T. Kipą apie susidariusią įtampą tarp šv. Sosto ir Lietuvos vyriausybės ir paprašė jį paruošti tuo reikalu memorandumą. T. Generolas buvo didelis Pijaus XI draugas ir dažnai kviečiamas į Vatikaną.
11. Kipp, Litauen. T. Zechini atvyko į Lietuvą pirmą kartą 1921 m. gruodžio mėnesį. Ji siuntė Benediktas XV. Bet T. Zechini parinkimas toms pareigoms nebuvo laimingas. "Kai Italijoje studijavau filosofiją, mūsų dvasios vadovas buvo senukas tėvas Conforto (vardas, berods, Angelo). Kartą nuėjau pas jį pasikalbėti, ir jis, žinodamas, kad aš esu lietuvis, pasakė, kad Lietuvoje Šv. sosto atstovu buvęs jo mokslo draugas Zechini. Aš pasakiau, kad Zechini Lietuvoje palikęs blogą įspūdį ir jam nesisekė. T. Conforto į tai atsakė, kad kitaip ir būti negalėjo, nes jis toms pareigoms buvęs visiškai netinkamas. Kai jis buvo skiriamas atstovu į Lietuvą, visi jį pažinusieji jėzuitai labai stebėjosi". Taip rašė T. J. Vaišnys, SJ. Vysk. V. Brizgys taip pareiškė T. Krištanavičiui: "Zechini man davė tonžūrą. Arkivyskupas (Zechini) visur važinėjo su gražiu pasauliečiu lenku sekretorium, ir tas lietuviams nepatiko. Policija išaiškino, kad sekretorius šnipinėjo lenkams. Beja, Italijoje sutikau buvusį Zechini provincijolą, kuris man taip pasakė: "Vatikanas prašė tėvo, Bažnyčios teisės žinovo. Atidavėm Zechini, nes tik tą vieną juristą turėjome". Prel. M. Krupavičius taip apie Zechini išsireiškė: "Zechini buvo susidėjęs su lenkais. Taip visi kalbėjo Kaune". Kun. M. Vaitkus taip rašė apie A. Zechini: "Jau ir šiaip jam nesimpatizavom už jo didelį

KELIONĖ PER AUDRINGĄ ŽURNALISTINĮ GYVENIMĄ

VYTAUTAS KASNIŪNAS

KUN. DR. JUOZAS PRUNSKIS TARP
SUKAKTUVINIŲ VAINIKŲ

Žurnalistas yra nelyginant legendarinis Amerikos vakarų "kaubojus", kuris vieniems yra gyvenimo palaima, jojas ant risto žirgo ir apsaugoja nuo viso pikto, kitiems — gyvenimo pabaisa, nes jis kovoja su blogiu. Jis, anot airių žurnalisto George W. Ruseli, aukštai iškėlęs laiko lietsargį, kad ant visuomenės sąžinės nekristų stipri ledų kruša. Mes norėtumėme dar pridėti, kad jis yra visuomenės sąžinė. Todėl jį visados kas nors giria, kas nors kaltina ir peikia, kas nors stumia nuo savęs, kas nors savinasi. Jis yra kaip tas žymusis mokslininkas Albertas Einšteinas, kuris kartą apie save pasakė: "Jei ką gero padarau, tai vokiečiai savinasi mane ir sako, kad aš vokiečių, o prancūzai tada sako, kad aš žydas. O jei suklydęs ką nors neteisingai padarau, tai vokiečiai sako, kad aš žydas, o prancūzai, kad aš esąs vokiečių".

Per tokį audringą žurnalistinį gyvenimą jau 44 metus keliauja vienas iš žymiųjų mūsų žurnalistų, kunigas dr. Juozas Prunskis. Jis, kaip kunigas, atlikęs rytinę šv. mišių auką, į dienos kelionę iškeliauja su plunksna rankose. Atrodo, kad kunigystė jam yra tik siekimas dievybės, bet jo profesija yra žurnalistika; kunigystė yra tik priemonė, siekiant būti geresniu žurnalistu, siekiant spausdintame žodyje išsakyti gyvenimo grožį, tiesą, meilę. Vytauto Didžiojo Universitete baigęs bažnytinę teisę licenciatu, jis toliau studijavo teisių fakultete, o 1945 m. Vašingtono katalikų universitete gavo bažnytinės teisės daktaro laipsnį. Tai

palankumą lenkams". Vaitkus, Nepriklausomybės Saulėje, VI, 2-oji dalis, 167 p.

12. Kipp, Litauen, 18 p.
13. Kipp, Litauen, 19 p.
14. Ten pat, 20 p.
15. Ten pat, 21 p.

Kun. dr. Juozas Prunskis

mokslas, siejās artimai ir su žurnalistika.

Pradėjęs bendradarbiauti spaudoje 1929 metais, 1935 metais dirba *Mūsų Laikraščio* redakciniame kolektyve, o 1936 metais kviečiamas naujai įkurto jaunųjų katalikų kultūrininkų grupės *XX Amžiaus* dienraščio vyr. redaktoriumi. Iki to laiko ėjęs dienraštis *Rytas* buvo sustabdytas.

Dr. Juozas Prunskis pradėjo bendradarbiauti spaudoje kaip tik tuo metu, kai mūsų spauda pasuko nauju keliu. Su Antanu Bružu ir *Mūsų Rytąjaus* laikraščiu, su Juozu Keliuočiu, Vytautu Alantu, Jonu Kardeliu ir Juozu Pronskum, dirbančiais kituose laikraščiuose, naują istorijos lapą katalikiškai spaudai pradėjo dr. Juozas Prunskis. Į tuometinę laikinosios sostinės Laisvės alėjos puošnią gatvę išėjo naujas šauklys — *XX Amžiaus* dienraštis. Nauju rūbu pasidabinęs, jis nešėsi su savimi ir naujos žurnalistinės gyvasties. *XX Amžiaus* dienraštis ne tik savo pavadinimu atitiko laiko dvasią, bet ir dvidešimtojo amžiaus skaitytojo pažiūrą į spaudą. Tolerantiška, krikščioniška raidė įgavo naujo dinamizmo ir visus būrė į platesnio visuomeninio bendradarbiavimo siekimus bei naujų kultūrinių polėkių ieškojimus. Tai buvo ir mūsų visos dienrastinės spaudos žydėjimo metai su dr. Juozo Prunskio redaguojamu *XX Amžiumi*, Vytauto Alanto *Lietuvos Aidu*, Jono Kardelio — *Lietuvos Žiniomis*, Juozo Pronskaus — *Vakarais*, Henriko Blazo — *Laiku*. Lietuvos žurnalistikos istorija laukia iš to laikotarpio

spaudos gyvenimo prirašytų lapų. Dabar pats laikas juos prirašyti, nes dar turime savo tarpe tuos, kurie aktyviai dirbo spaudos darbu, kurie buvo vyr. redaktoriai, redaktoriai bei bendradarbiai.

Draugo redaktoriumi kun. dr. Juozas Prunskis išbuvo 25 metus ir šio laikraščio formai bei vaidmeniui turėjo lemiančios reikšmės, — rašo Vytautas Bagdonavičius, MIC. Palikdamas *Drauge* redaktoriaus rašomąjį stalą, jis išsinešė žurnalistinio darbo 25 metų vainiką, kuris yra nepaprastai spalvingas, gražus ir kurio žiedai, išbarsyti po visame laisvajame pasaulyje gyvenančių lietuvių šeimas, puošia jų namus. Tie žiedai puošia ir mūsų visuomeninio bei kultūrinio gyvenimo organizacijas ir visas jų apraiškas. Tai sudarytų 25 storus prirašytų straipsnių tomus: publicistinių, vedamųjų, literatūrinių reportažų iš kelionių, pasikalbėjimų, reportažų, kronikos žinių. Jis palikdamas *Draugo* redakciją, išsinešė ir 25 jo parašytas, redaguotas, verstas knygas.

Bet uždaręs *Draugo* redaktoriaus kambario duris, jis nepasitraukė iš redaktoriaus bei žurnalistinio darbo. Ne. Jis to negali padaryti, nes žurnalistika — jo didžioji meilė. Skaitytojai lauks jo darbo vaisių. Jis ir toliau visados skubės, minutėmis laiką taupydamas, daug skaitys, studijuos, rašys, ir mes dar daug jo jubiliejų minėsime.

Lietuvių žurnalistų sąjungos centro valdyba 1971 m. birželio 4 d. įvykusiame posėdyje, vertindama kolegos dr. Juozo Prunskio svarų įnašą į išeivijos kultūrinį gyvenimą, taip pat pripažindama jo pastangas kelti mūsų spaudos darbuotojų žurnalistinį lygį ir turėdama galvoje jo aktyvų dalyvavimą sąjungos gyvenime, vienbalsiai nutarė jį pakelti LŽS Garbės nariu.

Dr. Juozas Prunskis, vertindamas jaunųjų spaudos darbą, yra paskyręs, rodos, apie 25 premijas, į kurias įeina ne tik laikraštiniai konkursai, bet taip pat premijos rašytojams, dailininkams. Įsteigus nuolatinę, kasmetinę premiją lietuviui laikraštiniui, tais metais periodikoje labiausiai pasitarnavusiam lietuvių krikščioniškosios kul-

Tušti pažadai

Jau ne kartą šiame skyriuje buvo rašyta, kad, auklėjant vaiką, šeimoje turi būti viena linija. Apie jokią auklėjimą negali būti kalbos, jei motina sakys vienaip, o tėvas kitaip; jeigu vienas ką nors vaikui draus, o kitas leis daryti; jei, vaikui girdint, vyras žmoną ar žmona vyrą kritikuos, bars, niekins ir prikaišios nesugebėjimą auklėti savo vaiką. Tėvai nustoja autoriteto vaiko akyse ir tada, kai vis ką nors žada ir niekad tų pažadų nevykdo. Šiuo klausimu kaip tik užtikome neblogą straipsniuką "Tarybinėje Moteryje" (1972 m. spalio mėn.), tad čia jį ir perspausdiname.

Redakcija

Gyvenom ramiai, santarvėje, kaip ir daugelis. Bet, va, atsirado baltapūkis mūsų Raimondėlis. Kaip mes juo džiaugėmės, kai jis pirmą kartą nusišypsojo! Atrodė, kad niekaip negalime mudu su žmona to šypsio pasidalinti.

tūros labai, tuometinis Lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininkas Vytautas Alantas "Pranešėjyje" rašė: "Nuo savęs pridursime, kad mūsų praktikoje, tur būt, bus pirmas atsitikimas, kada spaudos žmogus skiria žymią kasmetinę premiją spaudai remti. Be abejo, tai yra sveikintinas reiškinys, kuris parodo kolegos J. Prunskio meilę lietuvių spaudai ne tik plunksna, bet ir medžiagine parama jos darbuotojams. Kolegą J. Prunskį labai gerai charakterizuoja, kaip žmogų ir žurnalistą, šie žodžiai, paimti iš jo paskutinio redakcijai rašyto laiško: "Su ta premija, žinai, per daugel metų buvau

Raimondėlis pradėjo roplinėti ir pagaliau atsistojo ant abiejų kojų. Ak, kaip mes norime, kad jis pasiektų kuo didesnius tolius ir aukščius, kad išeitų į platesnį kelią ir už gera geru tėvams atsidėkotų. Ir stengiamės, o ypač mama. Per tas jos pastangas atsiranda ir mažų nesusipratimų, kurie kartais pažeidžia mūsų šeimos gyvenimo normas. Aš, kaip vyras, esu ramesnis ir griežtesnis, nesišvaistau žodžiais ir pažadais.

— Raimondai! Prašau nusiplauti rankas, — pasakiau, kai jis atėjo iš kiemo visas purvinas ir čiupo apelsiną.

— Negąsdink vaiko! Matai, kad jis dreba prieš tave iš baimės.

— Mieloji, — sakau, — jis dreba ne iš baimės, jis peršalo. Lauke vėsoka, o tu leidai jam po purvyną taškytis.

— Išmanai tu, kaip vaiką auklėti. Eik, nuskusk keletą bulvių ir nerėkauk, — baigė savo monologą žmona.

Aš nuėjau į virtuvę, o ji su Raimondėliu užsidarė kambaryje. Spėjau tik išgirsti, jog... "tėtė nieko neišmano, kaip reikia vaikus mylėti". Gal ir neišmanau.

Susėdome valgyti pietų. Sūnus sukasi, kaip įkirptas: tai šaukštą numetė, tai kojom tabaluoja, tai vėl kokį pokštą iškrečia. Tyliu. Kantriai tyliu ir laukiu kuo greitesnės pietų procedūros pabaigos. Tik kai Raimondėlis išvertė stiklinę kompoto ant mamos kelių, ši neiškentė ir sušuko:

— Va, dabar tai aš tau duosiu!...

kietas sau, kad galėčiau kuo daugiau ne vien plunksna prisidėti prie mūsų kultūrinio gyvenimo ugdymo".

Toks yra mūsų žymusis žurnalistas kunigas dr. Juozas Prunskis, visados šypsniu pasipuošęs, nuoširdus lietuviškosios žurnalistikos milžinas, savo gyvenimo 65 metų sukaktį užregistravęs socialinėse įstaigose su teise poilsiui, bet mūsų lietuviškos veiklos registracijos puslapiuose pasiliks pradedas 45-tuosius žurnalistinio darbo metus, greitai sulauksiantis auksinio jubiliejaus ir daug našių vėlesnių žurnalistinių darbo metų.

— O ką tu man duosi? — šypsodamasis klausia Raimondėlis.

— Pamatysi, pamatysi! — grasyja jam mama.

— O aš nieko nepamatysiu. Kai tu rodysi, nežiūrėsiu.

— Na, gerai. Baik valgyti ir bėk žaisti, — nusileido mama.

Aš tylėjau ir netrukdyčiau žmonai, nesinorėjo iš komedijos pereiti į šeimyninę dramą. Aš būčiau pasakęs, kad prie stalo taip elgtis negražu, kad reikia valgyti ramiai ir t.t. Kąkada taip bandžiau, bet gavau atkirtį ir likau nesuprastas, nes, esą, aš pamokslauju ir trukdau vaiko skrandžiui virškinti, perkraunu mažą jo galvutę pamokslais, kad vaikas lieka vaiku ir paisdykauti jam tinka. Tebūnie taip.

Raimondėlis auga kaip ant mielių. Tik, kaip sakoma, vaikas didyn — ir bėdų daugyn. Vakar sūnelį atvedė pyktelėjusi kaimynė. Raimondėlis išrovė jos palangėje pasodintas gėles.

— Didelio čia daikto! — pasakė žmona.

— Kai mes buvome maži, irgi po daržus landžiodavome.

— Bet aš sodinau, laisčiau, o šis pyplys visą mano triūsą sutrypė, — aimanavo kaimynė. — Atsodintum dabar, kaimynėle, jei nemoki vaiko sudrausti...

— Dar ko užsimanė! — ir užsitrenkė duris žmona.

— Raimondėli, — sakau, — tu padarei laba blogai. Reikia kaimynę atsiprašyti.

— Nusizeminti! — užkirto žmona. — Niekados.

— Ar tai nusizeminimas? Paprasčiausias mandagumas. Nueisime abu vakare ir atsiprašysime.

— Tu drožk, o Raimondėliui nėra ko ten eiti.

Aš nuėjau vienas.

— Atleisk, tamsta, kad mūsų pyplys taip padarė. Mes jam pirtį užkursime, daugiau taip nedarys.

— Teisingai. Reikia padrausti vaiką. Padykęs ir su draugais pešasi. Kur tik pasisuks, tai ir girdi: "tau duosiu, aš tau parodysiu..."

Ėjau ir galvojau, kaip auklėti sūnų. Aš ne pedagogas, tik tėvas. Mama — baigusi pedagoginį institutą, o aš ekonomistas. Visur ir visada mūsų pažiūros sutapdavo, o štai dėl sūnaus auklėjimo keliai skiriasi. Šimtai jos pažadų sūnui neištesėta, todėl, matyt, ir Raimondėlis labai greit prisižada būti geras, o po minutės apsisukęs, mamai nematant, jai parodo liežuvį.

— Raimondėli! — pasakiau kartą jam piktai, — tu nemyli mamos, taip darydamas.

— Mylėk ir mylėk! O kaip mylėti, jei ji man pamelavo.

— O ką tau melavo?

— Sakė, vesis į kiną, jei visą sriubą išvalgysiu, o nesivedė... Tėveli, einam į kiną!

— Tada eisime, kai ataugės kaimynės gėlės, kurias tu išrovei.

— A... a... a... — nutęsė sūnus ir kiek pasisukiojęs kažkur dingo.

Po valandėlės sučirškė telefono skambutis.

— Kaimyne, žvilgterėk pro langą, — pasakė balsas ragelyje.

Nuėjau prie lango ir nustėrau. Raimondėlis, atsiklaupęs prie lysvės, atsodinėjo gėlių daigus. Nesvarbu, kad vienas daigas buvo pasodintas šaknimis į viršų, kitas visai žeme užbertas, bet man šis sūnaus poelgis nusmelkė paširdžius.

Apie tai nė žodžio nesakiau motinai. Greit grįžo ir Raimondėlis, šmurkštelėjo į vonios kambarį, matyt, nusiplauti rankų. Išėjęs nedrąsiai paklausė:

— Ar tikrai eisime kinan, kai ataugės gėlytės?

— Taip, tikrai...

— Tėveli, aš buvau išbėgęs kieman ir paprašiau visas gėlytes sugrįžti į savo vietas. Jos paklausė. Pažiūrėk, jei netiki.

— Nagi, pažiūrėkime! — Ir abu priėjo prie lango.

— Matau, kad nemeluoji. Tada apsirenk ir...

— Einam į kiną? — suplojo jis rankomis.

— Einam.

Nijolės Jankutės dovanos jaunimui

t. alga

Paverkšlenimus, kad išeivijoje labiausiai mums trūksta jaunimo ir vaikų literatūros, matyt, rimčiausiai galvon paėmė Nijolė Jankutė. Jei pusmečio laikotarpyje pasirodžiusios dvi jaunai auditorijai skirtos knygos nors apytikriai atskleidžia autorės produktyvumo potencialą, netektų stebėtis, kad ji, pati viena, be jokių konkursinių paskatų, tą spragą užpildytų per keletą metų...

Juokai juokais, bet kiekvienam vaikų literatūroje sėkmingiau pasireiškusiam rašytojui pasekus N. Jankutės pavyzdžiu, ši sritis tegalėtų skūstis nebent... perteklium. *Zebriuko nuotykių miške* (1963), *Danutė stovyklauja* (1966) ir *Kaip Algiukas vėjo ieškojo* (1967) įpratino jaunąjį skaitytoją vos ne reguliariai, kas pora metų, iš N. Jankutės ko nors naujo laukti. Ir ne veltui. Kelių metų pauzė buvo išpirkta pernykščių metų gale išėjusiais *Šamo ežero sekliais* ir šių metų pradžioje išleista *Kelione į Septintą stotį*.

Jaunimo literatūros mastelių rėmuose naudojant bendrąsias žanrines etiketes, *Šamo ežero seklius* gal geriausia tikėtų vadinti "detektyviniu romanu". Trejetas pa-ežerėje atostogaujančių miesto vaikų čia nejučiomis įsivelia intriguojančiom istorijon ir pasijunta savo pačių prisiimtose seklių rolėse. Ką jie seka ir kaip jiems visa tai sekasi, recenzentui, prisilaikant nusistovėjusių taisyklių, nederėtų išpasakoti, pamer-

kus viena akimi teprimenant, jog pakankamai drumstame Šamo ežere yra gaudomos tikrai "stambios žuvys"...

Apysakaitėje apstu veiksmo, trumpasakio ir natūralaus, bet kartu ir dinamiško dialogo. Knygą suskirstydama į trumpus, tematiniais fragmentais apribotus skyrelius, autorė vengia peržengti jauno skaitytojo kantrybės ribas, tuo pačiu iki galo išlaikydama jo smalsumą.

N. Jankutė parodo gerą savo auditorijos supratimą, į pasaulį žiūrėdama mažamečio skaitytojo akimis, bet niekur jo nepašiep-dama, neironizuodama. Kad ir sėkmingai atsispidama ilgų ir nuobodžių aprašinėjimų ar bereikalingo poetizavimo pagundoms, ji gali duoti visus skaitytojo pojūčius užangažuojančių detalių, rodo pvz. kad ir šitokia ištraukėlė iš *Kelionės į Septintą stotį*:

Rytas buvo giedras. Nuo eglės spyglių rasos karoliukai papsėjo tiesiai į baltą dubenį, stovintį balkono kampe. Karilė panėrė rankas į šaltą rasos vandenį ir nusiprausė (31).

Kelionėje į Septintą stotį nuotykių irgi netrūksta. Tai, sakytum, moderni pasaka, perduota šiandieninės tikrovės rėmais apvedžiotos mažos mergaitės sapno forma. Karilė užsnūsta, stebėdama vaikams skirtą programą televizijoje, kiek nusivylusi, jog Septintoji stotis savo pasakose niekada neparodo gražių laumių, gerų raganų. Velykės ar Kalėdų Senio. Tartum mergaitės mintis išskaičiusi, iš televizijos ekrano išnyra geroji ragana Teodora ir Karilė kartu su jos katinu Spurgu ant "7-up" butelio skraidina į Septintą stotį, kur jos turėtų pareikšti protestą stoties vadovybei dėl netikusių programų. Kelionėje susipažistame su daugybe gerųjų pasakų veikėjų, o taipgi susiduriame su piktųjų nuolat spendžiamais spąstais ar statomomis kliūtimis.

Kelionę į Septintą stotį, atrodo, N. Jankutė sukirpo prieš šimtmetį su viršum parašyto, bet ir šiandien populiaraus Lewis Carroll'o veikalo *Alice's Adventures in Wonderland* pavyzdžiu. Baltojo Kiškio pareigas pavesdama gerajai raganai Teodorai, o ir

daugelį kitų veikėjų suasmenindama pagal šio vaikų literatūros klasiko sukurtus modelius. Betgi laisvas sekimas klasikais vaikų literatūroje yra gal ne mažiau įprastas, negu folklorinės medžiagos naudojimas ar jos stilizavimas. *Kelionėje į Septintą stotį* N. Jankutė parodo pakankamai originalumo, atskleidžia savo lakią vaizduotę ir mus įtikina sugebanti ją sužadinti savo auditorijoje. *Kelionė* skaitytoją užintriguoja gal net labiau, negu *Sekliai*, nors, antra vertus, *Kelionėje* pasitaiko ir gerokai išstėtų, nuobodų vietų, sunkiau paskaitomų dėl kiek pertempto kaukų "adverniško" dialogo ar žargoniečių kalbėjimo vardininkais ir bendratimis.

Ne viena lituanistinė mokykla *Šamo ežero seklius* vartoja skaitymų knygos vietoje. LB Švietimo Tarybos aprobeta *Kelionė į Septintą stotį* "naudoti lituanistinių mokyklų penktame ir šeštame skyriuje" rodo, jog ir šiuo atveju leidėjų turėta panašių intencijų. Jas iškelia ir autorės pabrėžti didaktiniai momentai, skatinant taisyklingą lietuvių kalbos vartojimą ar pašiepiant svetimybės.

Abi knygas iliustravo Nijolė Palubinskienė. *Šamo ežero sekliams* tos paprastos ir daiktiškos iliustracijos gana gerai tinka ir, sakytum, papildo jų realistišką tekstą. Betgi *Kelionė į Septintą stotį* iliustruoti tuo pačiu stiliumi, man rodos, yra nesusipratimas. Grubūs šaržai lengvą ir skaidrią pasakos nuotaiką per dažnai daugiau slegia ir slopina, negu ryškina.

N. Jankutės įnašu vaikų literatūron reikia nuoširdžiai dėliotis. Kaip tik šioje srityje labiausiai trūko rašytojų, kurie šalia gerų norų, patrijotinių ar pedagoginių intencijų pademonstruotų pakankamai sąmoningo rūpestingumo, o svarbiausia — talento.

Nijolė Jankutė. **ŠAMO EŽERO SEKLIAI**. Liet. Knygos Klubo leidinys, 1972 m. 137 psl., kaina 4 dol.

Nijolė Jankutė. **KELIONĖ Į SEPTINTĄ STOTĮ**. Akademinės Skautijos Leidykla, 1973 m. 151 psl., kaina nepažymėta.

Jaunimui tinkami skaitiniai

Pereitą mėnesį "Laiškų Lietuviams" knygų skyriuje aptarėme keletą knygų, tinkančių skaityti aukštesniąsias mokyklas bebai giančiam ir studijuojančiam jaunimui. Ši mėnesį paminėsime knygas, rekomenduotinas paskutiniųjų pradžios mokyklos skyrių ir pirmųjų aukštesniosios mokyklos klasių moksleiviams.

Labai dažnai mūsų moksleiviai yra įsitikinę, kad knygos apie Lietuvos senovę yra neįdomios. Ši nuomonė nėra visai teisinga. Populiariai išsireiškiant, yra knygų ir KNYGŲ. Lietuvos senovė ir liaudies pasakose ir realiojoje istorijoje yra labai spalvinga, nuotykinga ir turtinga ypatingais žmonėmis. Tačiau, kaip visa tai sužinosi, jei, iš anksto susidaręs neigiamą nuomonę, nieko apie senovę neskaitysi? Lietuvos istorija nesidomėdamas, kaip ją suprasi? Kaip suprasi tas jėgas, tuos įvykius ir žmones, kurie apsprendė tavo prosenelių, tavo senelių, tėvų ir net tavo paties likimą? "Žmonės, kurie nepažįsta savo istorijos, visada pasilieka vaikai", sako senųjų romėnų išmintis. Tais žodžiais J. Basanavičius pradėjo "Aušrą", pažadindamas lietuvio dėmesį Lietuvai.

Svetur gyvenąs moksleivis turėtų atkreipt ypatingą dėmesį savo tėvų kraštui, ne tik kalbos ir žinių praturtinimo atžvilgiu, bet labiausiai todėl, kad jis gali susipažinti su Lietuvos istorija iš nesuklastotų šaltinių. Pačioje Lietuvoje tokių šaltinių vis mažėja, ir krašto istorija turi užleisti vietą rusiškajai.

Iš pasakų apie Lietuvos senovę ir istorinių apysakų verta paskaityti:

- Vandos Frankienės-Vaitkevičienės "*Užburtas kankles*". Tai 17-ka trumpų fantastinių pasakojimų iš žilosios Lietuvos praeities. Autorės fantazija ataustos pasakos ir legendos apie pagoniškus dievus, krikščionių šventuosius, apie užburtus piliakalnius, laumes, kaukus ir aitvarus leidžia pajusti tautosakos charakterį ir ritmą.

"Laiškų Lietuviams" leidinys, gaunamas liet. knygynuose ir "LL" administracijoje. 1971 m. Iliustruotas sės. M. Mercedes, SSC.

- Giedrės Ivaškienės *"Baltasis stumbras"*. Apysaka iš Mindaugo laikų. Kai rikio Skomanto sūnus Audrys paklsta milžiniškoje Striūbo girioje, prasideda įdomiausi nuotyčiai. Skaitytoją pririša neįžengiamos girios paslaptys, kurias užtinka beklajodamas Audrys. Plėšikai, kalavijuočiai, pagrobimai, užpuolimai, pilies gynimas, kelionės raisiais ir kūrindomis, prijauktas vilkas ir baltas stumbras, istorijon žengiančios Lietuvos simbolis, veda kvapą užgniauzusi skaitytoją į laimingą pabaigą. Autorės stilius lengvas. Gabiai išgautas tų laikų koloritas. Kiekviena apysakos detalė dvelkia autentiškumu.

LB Kultūros Fondo leidinys, gaunamas liet. knygynuose. 1966 m. Dailininkė — Janina Marks.

- E. Karpiaus *"Alpis"* — istorinė apysaka. Ji nukelia skaitytoją į DLK Kęstučio laikus. Siužeto pagrinde istorinis faktas — Kęstutis kryžiuočių nelaisvėje. Kunigaikščio gelbėtojas Alpis, įtampa, besiruošiant kryžiuočių apgauti, dramatiškas pabėgimas ir tolimesni Alpio nuotyčiai Kęstučio tarnyboje įdomiu būdu supažindina jauną skaitytoją su to meto Lietuva.

Vilties Draugijos leidinys, gaunamas liet. knygynuose. 1971 m.

Neistorinės, moksleivių amžiui gerai pritaikintos knygos:

- R. Spalio *"Gatvės berniuko nuotyčiai"*. Dviejų laidų susilaukusi, jaunimo (ir jaunos širdies senimo) tarpe populiari knyga.

Dažnai svetur augančiam lietuviukui sunku suprasti ir įsivaizduoti savo tėvų vaikystę nepriklausomoje Lietuvoje. Kaip to meto vaikai gyveno, draugavo, mokėsi? Kaip žaidė, kaip skautavo? Kokius nuotykius išgyvendavo? Kokių žmonių ir kokių paslapčių turėdavo maži Lietuvos miesteliai? Į visus šiuos klausimus jaunuolis ras atsakymą *"Gatvės berniuko nuotykiuose"*, sekdamas nepamirštamą Joną Pomidorą vingiuotais pramušgalvio keliais.

Antrąją laidą išleido Dr. Vydūno Fondas 1969 m. Iliustravo A. Trinkūnas. Gaunama liet. knygynuose.

To paties autoriaus apysaka *"Ant ribos" yra "Gatvės berniuko nuotykių"* tęsinys, dalis R. Spalio rašomos vienos kartos istorijos. Apysaka rekomenduotina aukštesniausias mokyklas baigiančiam jaunimui. Šioje knygoje gatvės berniukas ir jo draugai užauga, mokosi ir ruošiasi gyvenimui. Visi jos veikėjai — ant ribos — brendimo metuose, kada prasideda vidinės audros, ieškojimai ir klausimai be atsakymų. Čia autorius gyvai ir nuoširdžiai atkuria nepriklausomos Lietuvos gimnazistus, jų rūpesčius, išdaigas; jų požiūrį į gyvenimą, svajones, siekimus sau ir savo kraštui. Šių dienų jaunuoliui vertinga pažintis su netolima praeitimi, kuri čia pamažu užmirštama, o Lietuvoje verčiama pamiršti.

Tremties leidyklos leidinys, 1954. Teirautis pas privačius liet. knygų rinkėjus.

- Danutės Brazytės-Bindokienės *"Mieste nesaugu"* — labai vykusi apysaka iš šių dienų, šio krašto lietuviukų gyvenimo. Gerai pažįstama aplinka, jaunimą stipriai veikiančios didmiesčio problemos, įtikinantys vyriausio veikėjo nuotyčiai, aukšta veiksmo įtampa. Autorės stilius lengvas, žodynas "įkandamas" ir ne taip sklandžiai lietuviškai skaitančiam. Tvirtai pabrėžtas humaniškumas apysakai teikia auklėjamąsias reikšmes.

LB Kultūros Fondo leidinys, 1970 m. Gaunama liet. knygynuose. Iliustracijos Jūratės Eidukaitės.

- Nijolės Jankutės *"Šamo ežero sekliai"* — 10-mečiams - 12-mečiams skaitytojams. "Aurė gyvai varo intrigą, nuotykis vejasi nuotyki... Jos žodis ryškus, lengvas mažesniai ir didesniai skaitytojui... Turime vaikų detektyvų veikala, būdingą tam žanrui..." Aug. Raginis, *"Draugas"*, 1973.3.10.

Liet. Knygos Klubo leidinys, 1972 m. Gaunamas "Drauge" ir liet. knygynuose. Iliustruota Nijolės Palubinskienės.

- Nijolės Jankutės *"Kelionė į septintą stotį"* — fantastinis nuotykis 10-12 metų vaikams. "Tai knyga, kurios herojai... pro televizijos ekraną patenka į tokias šalis ir įsivelia į

Brazilijos vakarą

A. Saulaitis, S.J.

Kaip lietuvės motinos išmoko savo vaikus nuo pat mažens vakare pasimelsti, iš pradžių atmintinai kalbamais "Tėve mūsų" ir "Sveika Marija" (nors vaikai sugeba įkišti ir maldele už šuniuką ar kitą draugą), taip vakarop, diena besibaigiant, ir suaugusieji noromis nenoromis sukaupia tos dienos mintis.

Naujieji metai

Kaip rudens lapai, šnabžda po kojomis per dangoraižių langus išmesti švenčių popieriai. Tarnautojai skuba namo sparčiau, negu iki šiolei. Vienų vienas gatvės pa-

tokius nuotykius, kad... jų kelionę sekančiam turi pagreitintai plakt širdis". "Draugas", 1973.3.10.

Akademinės Skautijos leidinys, 1973 m. Gaunama "Drauge" ir liet. knygynuose. Iliustruota Nijolės Palubinskienės.

Norisi paminėti dar vieną, jau studentams skaitytiną knygą, būtent:

- A. Nevardausko "Pajūriais, pamariais". Tai nepriklausomos Lietuvos pasienio sargybinio atsiminimai. Knyga ypatinga, nes tokie atsiminimai mūsų literatūroje labai reti, kaip ir veikalai apie Lietuvos pajūrį. Autorius, puikiai pažindamas pamari nuo Klaipėdos iki Rusnės, nuo Kuršių Neringos iki Švėkšnos, pateikia glėbį įdomiausios informacijos ne tik apie turtingą tų vietovių

mokslininkas drožia savo mintį skubančiųjų link. Šlavėjas beviltiškai žiūri į popieriaus lapų krūvas, krautuvininkas rakina geležines duris, nebesulaukęs daugiau pirkėjų.

Kiek vilčių ir svajonių praeina gatve, Viešpatie!

Naktį be žvaigždžių

Tik naujo kelio šviesos toli nušviečia žemus debesis, tik miesto šviesos nusagsto prie žemės priglaustą skliautą. Aprimo užimas, ratai, pardavėjų šūkiai, gatvės vaikų skardūs balsai. Kiekvienas nuėjo į savo namus, nešinas savo rūpesčiais; nedidelės lempos ar televizijos apšviestame kambaryje sutelkta visa, kas jam brangu, visa, kas jam gyvenimu tapo.

Ir aš jau išsinešiau apytamsin šaligatvin savo rūpesčius: varginga ir vieniša senelė, neturtinga lietuvių šeima, paklydęs vaikas, nuvargęs šeimynos tėvas, susimaišęs jaunuolis. Maniau, kad išėjęs kaip nors dangun juos paleisiu, prie žvaigždžių, arčiau Tavęs, ir bus lengviau miegoti.

Dviračiai

Iš tolo matyti tuzinas dviračių prie mūsų šaligatvio; lėkė margas sviedinys tai gatvėn, tai kieman, tai miklesnėn rankon. Suvažiavo kaimynystės vaikai, lyg lietuviai

fauną ir florą, bet ir apie vietos žvejų, ūkininkų gyvenimą, įtemptą sargybinių, muitininkų, žvalgų darbą, bei vietinės inteligentijos pastangas, atlietuvinant ir kultūrinant vokiečių valdžioje ilgai buvusį kraštą. Nuotykiškai begaudant kontrabandininkus, gintaro žvejyba, žvėrelių, paukščių globa žiemą, žvejų Joninės, susirėmimai su naciais, retų žuvų žvejyba — malonumas skaityti. Autoriaus stilius lengvas, nepretenzingas. Knygos išvaizda — liuksusinė. Ją puošia įdomios, meniškos nuotraukos. Tokią knygą perskaityti mūsų studentams — būtinybė.

Išleista autoriaus lėšomis, 1963 m. Meninis knygos išplanavimas Zinos Morkūnienės. Gaunama liet. knygynuose.

piknikan. Jau mamos sukvietė, suviliojo savo nenuilstančius judriuosius namo; užsidarė vartai, langinės; snaudžias šuniukas ar šuo žiūri į pasienyje pastatytą dviratį. Staiga nuvargusios vaiko blakstienos merkiasi; manau, kiekvienuose namuose saulėj nudegusios rankos gal apsikabina koki meškiuką ar lėlę.

Kaip staigiai ir nesugražinamai kartais išvykstame iš vieni kitų gyvenimo.

Per lietu namo

Nereikia net lietsargio. Viešpatie, vis tiek kojos šlapios, vis tiek dienos kaitra sudrėkino visus drabužius, vis tiek jau pakeičiui namo. Jau ir padai nebeslysta ant akmenimis grįstos gatvės, kai užsisvajojęs vos neatsimuši į priešingą kryptimi namo grįžtantį darbininką, tarnautoją ar studentą. Nusišypsai, praeidamas tą dieną tai vienoj, tai kitoj gatvės pusėj pro lankytus lietuvių šeimų namus. Tik vienoj kampo krautuvėlėj išgirsti lietuvišką dainą — ir taip suspaužia širdį...

O skambink!

Tik kai prie raudonos šviesos greta sustojusio automobilio vairuotojas keistai pasižiūrėjo, išgirdau savo paties (nelabai tobulą) balsą: "O skambink per amžius vaikams Lietuvos, tas laisvės nevertas, kas negina jos". Betgi važiuoju į šermenis, negirdėjęs, žiniai pasklidus, nė bažnyčios varpų. Važiuoju paguosti vaikų ir vaikaičių liūdesio naktį prie paprastos lietuviškos senelės — ne karininko, ne veikėjo, ne rašytojo ar diplomato. Tik jos. Viešpatie, tik jos, kurios jau čia gimę vaikai ir vaikaičiai nuosirdžiai lietuviškai kalba.

Norėčiau sutikti

"Norėčiau sutikti nors vieną senelį iš anųjų dienų, išgirsti nors žodį iš laikų milžinų". Ir vėl baigiasi išmintis. Viešpatie, neaišku, ką daryti. Pritrūko idėjų, minčių, tik ne svajonių: nors vieną sutikti, pamatyti, kad parodytų mums tas knygnešys, ar savanoris, ar kunigaikštis čia ir dabar mūsų tautos dalelės kelią.

"Tu juk norėjai, kad ji prie Tavęs būtų", sakome per šv. mišias.

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

TELEVIZIJOS REŽISIERĖ

Jau penkiolika metų Stasė Borusienė pirmąja Lietuvos televizijos pastatymų režisierių arpe. Tą darbą ji pradėjo, galima sakyti, pirmoji, kada televizijos studija Vilniuje pradėjo kurtis ir, neturėdama šioje srityje ypatingo patyrimo, ėmėsi sunkaus bei sudėtingo darbo. Iš sėkmingiausių jos pastatymų yra D. Londono "Nužudyti žmogų", B. Brechto "Baltasis kryžius", J. Marcinkevičiaus "Pušis, kuri juokiasi", S. Aliošino "Diplomatas" ir kt. Dabar S. Borusienė jau taip aktyviai nesireiškia savo profesijoje, perdavusi dalį pareigų kitiems, o pati rūpinasi lietuviško "telefilmo" sukūrimu, tačiau jos įnašas lietuvių televizijai yra labai didelis ir reikšmingas.

"Kultūros barai" (nr. 11, 1972)

SUKAKTUVINĖ PARODA

Praejusių metų pabaigoje Vilniaus universiteto Mokslinės bibliotekos senų ir retų spaudinių skyriuje buvo atidaryta pirmosios lietuviškos knygos, M. Mažvydo Katekizmo, 425-rių metų sukaktuvinė paroda.

Paroda susidėjo iš dviejų skyrių: pirmajame buvo eksponuojamos M. Mažvydo raštų publikacijos. Vienintelis M. Mažvydo "Katekizmo" egzempliorius, 1956 m. gautas iš Odesos M. Gorkio mokslinės bibliotekos, yra laikomas specialiai šia proga pagamintame odiniame gaubte. Antrajame parodos skyriuje buvo eksponuoti moksliniai darbai apie M. Mažvydą ir pirmąją lietuvišką knygą.

"Pergalė" (nr. 2, 1973)

NAGRINĖJAMAS B. SRUOGOS

"DIEVŲ MIŠKAS"

M. Gorkio pasaulinės literatūros instituto išleistame moksliniame veikalė "Socialistinio realizmo meninės formos problemos" dominuojančią vietą užima Balio Sruogos "Dievų miško" analizė. Straipsnio autorius literatūros mokslininkas P. Palijevskis analizėje gretina Sruogos laiškus iš koncentracijos stovyklos artimiesiems ir jo memuarus su kitų Štuthofio kalinių atsiminimais ir apibūdina Sruogos dokumentalistinio kūrybinį metodą, pripažindamas jo didelį brandumą bei originalumą šio amžiaus dokumentinės literatūros kontekste.

"Pergalė" (nr. 2, 1973)

1972-JŲ M. KULTŪRINIŲ PREMIJŲ LAUREATAI

Poetas Aleksys Churginas laimėjo premiją už išvertimą Dantės "Dieviškosios komedijos" į lietuvių kalbą. Anksčiau jis yra išvertęs Goethės "Faustą" su ne mažesniu pasisekimu. Apie naująjį "Dieviškosios komedijos" vertimą "Pergalėje" (nr. 1, 1973) taip atsiliepiama: "Skaitydamas "Dieviškosios komedijos" vertimą, iš karto pajunti šių dienų meninio vertimo kultūros lygį, kokybinį vertėjo patyrimą. A. Churginas sugebėjo rasti tokį poetinio žodyno, poetinės sintaksės, ritmikos ir rimavimo galimybių plotą, kuriame galėtų būti atkurta prasminė ir meninė originalo esmė".

Rašytojas Kazys Saja laimėjo premiją už 1971-siais metais "Vagos" leidyklos išleistą pasaką-apsaką vaikams "Ei, slėpkitės!" Ši knyga jau verčiama į vokiečių ir estų kalbas, išleista Maskvoje, Ukrainoje, Gruzijoje ir k. K. Saja taip pat yra sėkmingas dramaturgas.

Premija taip pat paskirta feljetonistei Vytautei Žilinskaitei. Savo humoristine kūryba ji jau plačiai užsiangažavusi ir savita. Jos kūrybos paslaptis — ne intonacijose ir ne situacijose, ne išradinguose stilistiniuose triukuose. Žilinskaitė vienodai taikliai parodijuoja ir literatūrinius šampus bei madas, ir tuščiažiedę pompastiką, ir absurdiškas žmonių elgesio bei bendravimo for-

mas. Autorė laikosi principo: jei neaktualu

— nejuokinga, jei nejuokinga — neaktualu.

Kultūrinėmis premijomis dar pagerbti: kompozitorius Vytautas Barkauskas, liaudies pamiltas kompozitorius Juozas Karosas, dailininkė, grafikė Domicėlė Tarabildienė ir dailininkas Stasys Ušinskas.

PIRMASIS LIETUVIŠKAS ISTORINIS FILMAS

Ilgai reklamuotas pirmasis lietuviškasis istorinio žanro filmas "Herkus Mantas" jau pasiekęs kino teatrų ekranus. Susidomėjimas juo yra labai didelis. Žinovų manymu, tai geriausias režisieriaus Marijono Giedrio filmas (jis yra režisavęs filmus "Vyrų vasara", "Žaizdomis žemės mūsų" ir kt.). Pagrindines roles filme turi Antanas Šurna — Herkus Mantas ir Eugenija Pleškytė — Kotryna. Filmui scenarijų rašė S. Šaltenis, nors gerokai nutoldamas nuo Juozo Grušo originalo, kuris pasirodęs 1957 m. tapo svaria lietuvių dramaturgijos atsinaujinimo gaire, dideliu stimulu teatro menui. Nors tarptautinėje plotmėje "Herkus Mantas" nenurungs nei "Kryžiuočių", nei "Karo ir taikos", vis dėlto tokio filmo susukimas yra svarbus įvykis tokio mažo krašto tautinei kinematografijai.

SKUNDAI IR Į JUOS REAKCIJA

"Šluota" yra dabartinėje Lietuvoje leidžiamas humoro ir satyros žurnalas, kuriame dažnai mėgstama švelniau ar stipriau brūkštelėti per įvairias, kasdieniniame gyvenime pasitaikančias, negeroves. Jos būtų gana juokingos pašaliniam skaitytojui, bet kovojantiems su nepareigingu biurokratizmu ir abejingumu žmonėms tie dalykai yra skaudūs. "Šluotos" puslapiai dažnai yra paskutinė tribūna tokiam skundai pareikšti. Pvz.:

— Jei Radviliškio komunalinių įmonių vadovai miesto pirtin anksčiau dar parūpindavo nors šalto vandens (karštą žmonės patys atsinešdavo), tai po trejetą mėnesių trukusio remonto, pirtyje — sausra. Nebeliko nė lašo nei šilto, nei šalto. Miesto komunalininkams dėl to, atrodo, taip pat nei šilta, nei šalta... (nr. 22, 1972).

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

TIESIOGINĖS KALBOS SKYRYBA

Tiesioginę kalbą skiriame brūkšniais arba kabutėmis. Kabutes paprastai vartojama tada, kai į tekstą būna įterptas tik vienas kitas tiesioginės kalbos sakiny, bet ilgesnius dialogus paprastai skiriame brūkšniais. Štai keletas brūkšniais skiriamų tiesioginės kalbos sakinių iš Žemaitės "Vaikų pavasario":

— *Žiūrėk, kaip iš po pusnyno pasileido grioviu vanduo! Kokia srauni upelė prakiuro!* — rodė vienas kitam vaikai, susibėgę į būrį.

— *Pastatykim malūniuką!* — šaukė vienas. — *Kaip čia greit suksis!*

— *Gera sakai,* — tvirtino kitas. — *Bet kas taip greit padirbs?*

— *Mano yra po stogu pakištas iš pernykščios, bėgsiu atnešti,* — vienas išsiskyrė iš būrio ir nutaškė per klanus.

Tie patys sakiniai, skiriant tiesioginę kalbą kabutėmis, taip atrodytų:

"Žiūrėk, kaip iš po pusnyno pasileido grioviu vanduo! Kokia srauni upelė prakiuro!" — rodė vienas kitam vaikai, susibėgę į būrį. *"Pastatykim malūniuką!"* — šaukė vienas. *"Kaip čia greit suksis!"* — *"Gera sakai",* tvirtino kitas. *"Bet kas taip greit padirbs?"* — *"Mano yra po stogu pakištas iš pernykščios, bėgsiu atnešti",* vienas išsiskyrė iš būrio ir nutaškė per klanus.

Dabar norime atkreipti dėmesį į vieną kitą spaudos bendradarbių dažniau daromą klaidą, skiriant tiesioginę kalbą. Kai tiesio-

ginė kalba skiriama brūkšniais, tai labai svarbu žinoti, kur reikia pradėti sakinį iš naujos eilutės. Nebūtų gerai vieno ir kito asmens tiesioginę kalbą rašyti toje pačioje eilutėje, nors ir atskirtum vieno kalbą nuo kito kokiais nors ženklais. Kiekvieno pasikalbėjimo dalyvio kalba pradedama iš naujos eilutės. Tiesioginė kalba nuo autoriaus žodžių skiriama koku nors atitinkamu ženklu (kableliu, klaustuku, šauktuku) ir brūkšniu. Jeigu po tiesioginės kalbos nėra toje pačioje eilutėje autoriaus žodžių, tai po jos brūkšnys nededamas. Autoriaus žodžiai, neturintieji glaudaus ryšio su prieš juos buvusia tiesiogine kalba, pradedami paprastai iš naujos eilutės. Įsidėmėtina, kad brūkšnys visuomet reikalingas prieš tiesioginę kalbą, bet ne visuomet reikalingas po jos. Po tiesioginės kalbos brūkšnys reikalingas tik tada, kai po jos tame pačiame skirsnelyje eina autoriaus žodžiai.

Skiriant tiesioginę kalbą kabutėmis, jos dedamos ir prieš tiesioginę kalbą, ir po jos. Autoriaus žodžius nuo tiesioginės kalbos skiriame kableliu, bet jeigu tiesioginė kalba baigiama klaustuku arba šauktuku, tai ją nuo autoriaus žodžių skiriame brūkšniu. Brūkšniu skiriame ir vieno asmens tiesioginę kalbą nuo kito, kuri gali būti toje pačioje eilutėje ar tame pačiame skirsnelyje. Tad, skiriant tiesioginę kalbą kabutėmis, nėra reikalo naujo kalbėtojo žodžius pradėti iš naujos eilutės.

Kai kabutėmis yra išskiriama kokia nors citata, tai jos dedamos tik citatos pradžioje ir pabaigoje. Kai cituojamas koks nors didesnis teksto gabalas, tai kai kurie deda kabutes prieš kiekvieną naują skyrelį, bet lietuvių kalboje paprastai taip nedaroma. Nesvarbu kokio ilgumo būtų citata, nesvarbu kiek joje būtų iš naujos eilutės pradedamų skyrelių, kabutės dedamos tik pradžioje ir pabaigoje.

KAS YRA D Ė K A ?

Kai kurie mano, kad *dėka* yra prielinksnis, užtat jį pavartoja vietoj prielinksnio *dėl*, pvz.: *Dėka jo didelio sugebėjimo viskas gerai pavyko. Ši knyga išėjo tik dėka auto-*

riaus pasiaukojimo. Kadangi dėka yra ne prielinksnis, bet daiktavardis, kartais vartojamas polinksniu priežastčiai žymėti, tai jis turi eiti po to žodžio, kuris yra kokio nors veiksmo ar įvykio priežastis. Tad minėtus sakinius taip galime pataisyti: *Jo didelio sugebėjimo dėka viskas gerai pavyko. Ši knyga išėjo tik autoriaus pasiaukojimo dėka.*

KAI IR KAIP

Tarmėse galima neretai išgirsti tokių pasakymų: *Vyras kai qžuolas. Kaip nueisi į miestą, tai ir man ką nors nupirk.* Šiuose sakiniuose netaisyklingai vartojami jungtukai *kai* ir *kaip*. Juos reikia taip pataisyti: *Vyras kaip qžuolas. Kai nueisi į miestą, tai ir man ką nors nupirk.* Šie du jungtukai bendrinėje kalboje turi aiškiai apibrėžtas funkcijas, tad jų negalima pakeisti vieno antru. Jungtukas *kaip* (žinoma, jis gali būti

ir prieveiksmis) vartojamas lyginamiesiems posakiams ir lyginamiesiems šalutiniams papildinio sakiniams, o jungtukas *kai* — laiko aplinkybės šalutiniams sakiniams jungti.

SKAITYTI VIETOJ LAIKYTI

Dažnai girdime tokius pasakymus: *Jį reikia skaityti jau subrendusiu. Skaitau, kad jau užtenka mums ginčytis. Susirinkimą skaitau atidarytu.* Šiuose sakiniuose veiksmažodis *skaityti* yra pavartotas netaisyklingai. Visi gerai suprantame, ką reiškia *skaityti* knygą, laikraštį, bet šio žodžio negalime vartoti prasme *laikyti, manyti*. Tad vietoj *skaityti* šiuose sakiniuose reikia vartoti *laikyti* arba *manyti*: *Jį reikia laikyti jau subrendusiu. Manau, kad jau užtenka mums ginčytis. Susirinkimą laiku atidarytu* (arba: *Susirinkimą skelbiu atidarytu*).

“Laiškų Lietuviams” metinė šventė

Š.m. kovo mėn. 17 d. įvykusi “Laiškų Lietuviams” metinė šventė sutraukė daug žmonių. Pirmiausia buvo Menotti vienaveiksmė opera “Telefonas”, kurioje dainavo jauna solistė Aušra Baronaitytė ir Manigirdas Motekaitis, akompanuojant Ramintai Lampsatytei. Po to buvo oficialioji dalis — konkurso premijų įteikimas. Vysk. V. Brizgys trumpa malda prisiminė ir neseniai mirusį T. Joną Bružiką, S.J., kurio Vokietijoje leisti “Misijonieriaus laišakai” davė pradžią “Laiškams Lietuviams”.

Premijos buvo įteiktos net penkiems konkurso dalyviams: Ninai Gailiūnienei, Marijai Eivaitei, Jurgiui Gyliui, Gabijai Juozapavičiūtei ir Romai Olšauskaitei. Iš penkių premijuotų matome net tris jaunuoles. Tai aiškus įrodymas, kad jaunimas gali konkuruoti ir su vyresniaisiais.

Vakaras buvo užbaigtas inscenuota kantata “Paklydėlis sūnus” (Debussy), kur motinos vaidmenį atliko Praurimė Ragienė, tėvo — Vytas Radys ir sūnaus — Julius Savrimas. Akompanavo Manigirdas Motekaitis. Abudu veikalus išvertė ir scenai pritaikė Izabelė Motekaitienė.

Prie šių veikalo pasisiekimo daug prisidėjo gražios Juozo Kiburo dekoracijos, Česlovo Ru-

kuižos apšvietimas ir Jono Kelečiaus grimas. Spalvingumo bei įvairumo įnešė A. Valeišaitės studijos šokėjos, kurioms vadovavo Kristina Gintautienė.

Po programos apatinėje salėje buvo vakarėlis, kur visi galėjo susitikti, pasikalbėti ir pasidalinti išpučiais. Vakaras visiems, atrodo, patiko.

Esame labai dėkingi visiems programos dalyviams, ypač I. Motekaitienei, M. Motekaičiui, P. Ragienei, J. Radžiui, Č. Rukuižai, J. Keleciui ir kai kuriems kitiems talkininkams, paaukojusiems “Laiškams Lietuviams” jiems priklausantį honorarą. Dėkojame mecenatams: dr. A. Razmai, V. ir O. Kuliešiams, A. Mažeikienei ir S. Rudokienei. Didelė padėka ir vertinimo komisijai: dr. A. Norvilui, L. Germanienei, G. Valiulienei, K. Drungai ir kun. L. Zarembai. Nuoširdi padėka daug mums padėjusioms savo darbu ponioms: D. Kūrauskienei, K. Petrelklenel, M. Stankūnienei, dr. A. Labokienei, A. Likanderienei, Z. Petkevičienei, A. Kižienei, I. Kazlauskienei ir mergaitėms, patarnavusioms svečiams. Esame dėkingi ir “Margučio” bei “S. Barcus” radijo programoms už skelbimus bei “Marginiams” už bilietų platinimą.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Nijolė Jankutė. KELIONĖ Į SEPTINTĄ STOTĮ. Iliustravo Nijolė Vedegytė-Palubinskienė. Išleido Akademinės Skautijos leidykla 1973 m. JAV LB Švietimo Taryba pripažino šią knygą tinkama naudoti lituanistinių mokyklų penktame ir šeštame skyriuje.

Aloyzas Baronas. ABRAOMAS IR SŪNUS. Premijuotas romanas. Išleido Liet. Knygos Klubas 1973 m. Viršelis Kazio Veselkos. 206 psl., kaina 4.50 dol.

Zenta Tenisonaitė. PAVASARIS IR AŠ. Eilėraščiai. Išleido Nida Anglijoje. 48 psl., kaina 2 dol.

Janina Narūnė. LINELIAI. Eiliuotas pasakojimas apie linus su spalvotomis iliustracijomis, pieštom Zitos Sodeikienės. Knygelė skiriama mažiesiems. Išleido JAV LB Švietimo Taryba 1973 m. 24 psl., kaina nepažymėta.

Bronis J. Kasias. THE USSR-GERMAN AGGRESSION AGAINST LITHUANIA. Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pastangomis ir Tautos Fondo lėšomis išleista dokumentinė knyga anglų kalba. Robert Speller & Sons, Publishers, Inc., New York, 1973. Kieti viršeliai, 544 psl., kaina 15 dol. Knygoje yra labai daug įdomios dokumentinės medžiagos, taip pat įdėtas ir Lietuvos žemėlapis.

MEDICINA, lapkritis, 1972. Pasaulio ir Amerikos Lietuvių gydytojų organas, nr. 4. Redaktorius — dr. Henrikas Armanas, 1934 Wilkens Ave., Baltimore, Md. 21223. Yra įdomių straipsnių įvairiais medicinos klausimais ir ypač daug informacinės medžiagos iš lietuvių gydytojų gyvenimo su daugeliu iliustracijų. Išeina kas keturi mėnesiai. Metinė prenumerata — 10 dol.

LIETUVOS TIKINTIEJI ŠAUKIASI PAGALBOS

Pavergtoje Lietuvoje komunistai žiauriausiai persekioja tikėjimą ir tikinčiuosius. Daug bažnyčių atimta, o už likusias reikia mokėti didelius mokesčius. Persekiojamai Bažnyčiai Lietuvoje pagelbėti 1960m. įsikūrė L.K. Religinė Šalpa — lietuvių kunigų korporacija. Šalpos darbui stiprinti ir plėsti 1972m. buvo įsteigta Religinės Šalpos rėmėjų-pasauliečių organizacija, veikianti savarankiškai, bet vieningai su Religine Šalpa. Nariais rėmėjais gali būti visi, kurie aukoja bent 5 dol. metams, amžinieji nariai — 100 dol., mėcėnatai — 1000 dol. Įrašant mirusiuosius, aukojama 25 dol.

Už visus gyvuosius ir mirusius narius aukojama daugybė šv. mišių. Ypač už savo geradarius meldžiasi persekiojami tikintieji Lietuvoje.

Kviečiame visus įsijungti į Religinės Šalpos rėmėjus. Aukos siųsti šiuo adresu: Religinės Šalpos Rėmėjų Vyriausiajai Valdybai, 6825 S. Talman Ave., Chicago, Ill. 60629. Visi aukotojai gauna kvitų ir jų aukos atleidžiamos nuo federalinių mokesčių. Vietovėse, kur veikia rėmėjų skyriai, aukos įteikiamos skyrių valdyboms, kurios išduoda kvitus.

L. K. Religinės Šalpos Rėmėjų
Vyriausioji Valdyba